

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
«ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ»

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ κ. Θεόδωρου Ρουσόπουλου

Κυρίες και κύριοι,

Θα ήθελα πρώτα απ' όλα να ευχαριστήσω για την ανταπόκριση, όλους όσοι μετέχετε σ' αυτή την ημερίδα, η οποία σηματοδοτεί την έναρξη ενός ευρέως και ελπίζω παραγωγικού διαλόγου, πάνω σ' ένα εξαιρετικά ευαίσθητο, αλλά πάντα επίκαιρο ζήτημα: Την προστασία των ανηλίκων από τα Μέσα Ενημέρωσης ή στα Μέσα Ενημέρωσης -χρησιμοποιώ και τους δύο όρους- την υπεύθυνη απάντησή μας ως πολίτες, ως κοινωνία, ως συντεταγμένη Πολιτεία στα πολλαπλά ζητήματα που εγείρονται και, δυστυχώς, παρακολουθούμε καθημερινά στα Μέσα.

Θέλω να είμαι εξ αρχής ξεκάθαρος: Αν για πολλά θέματα μπορούμε να ελπίζουμε σε μια οριστική, βέλτιστη λύση τους, η προστασία των δικαιωμάτων - και ιδιαίτερα των δικαιωμάτων ευαίσθητων ομάδων του πληθυσμού όπως κατ' εξοχήν είναι τα παιδιά και οι έφηβοι - είναι ένας αγώνας εξ ορισμού διαρκής και δύσκολος. Κι αυτό για δύο λόγους:

- Γιατί το περιεχόμενο της έννοιας «δικαίωμα» διαρκώς διευρύνεται και ευτυχώς που διευρύνεται, καθώς προοδεύουν οι κοινωνίες μας,
- και γιατί η πρόοδος αυτή δημιουργεί νέες προκλήσεις που οφείλουμε αποτελεσματικά να αντιμετωπίσουμε.

Έτσι λοιπόν, βρισκόμαστε σήμερα ενώπιον μιας διπλής, πιεστικής ανάγκης. Έχουμε βεβαίως να βρούμε λύσεις στις γνωστές εδώ και χρόνια προκλήσεις που αφορούν τα δικαιώματα των ανηλίκων σε σχέση με τα παραδοσιακά Μέσα Ενημέρωσης, δηλαδή τις εφημερίδες και τον περιοδικό Τύπο, το ραδιόφωνο και την τηλεόραση, όπου πρέπει να παραδεχθούμε ότι, με ευθύνη όλων μας, ο δρόμος που έχουμε να διανύσουμε είναι μακρύς.

Έχουμε όμως να απαντήσουμε στις προκλήσεις των νέων Μέσων Ενημέρωσης και Επικοινωνίας της ψηφιακής εποχής, του διαδικτύου και των εφαρμογών του. Και μάλιστα, θα προσέθετα, να προσπαθήσουμε να προβλέψουμε τις ανάγκες που θα δημιουργηθούν στο άμεσο μέλλον και να σκεφτούμε αρχές δράσης και δομές για την αντιμετώπισή τους.

Πόσο μάλλον όταν ο χαρακτηρισμός «Μαζικά» που ως ένα βαθμό εύλογα χαρακτηρίζει τα παραδοσιακά Μέσα Ενημέρωσης, φαίνεται ολοένα και περισσότερο παρωχημένος στα Νέα Μέσα. Εκεί όπου ο δέκτης είναι και παραγωγός και πομπός του μηνύματος που θέλει. Όπου η επικοινωνία είναι άμεση και συχνά ανώνυμη. Όπου μαζί με τις τεράστιες δυνατότητες που δίνονται στους νέους μας για πληροφόρηση, για ψυχαγωγία, για επικοινωνία με ανθρώπους από όλο τον κόσμο, ελλοχεύουν πολλοί και μεγάλοι κίνδυνοι.

Το καθήκον, λοιπόν, δύσκολο. Όμως, όλοι οφείλουμε να δράσουμε με αποτελεσματικότητα, με σοβαρότητα, με αίσθημα ευθύνης. Η ανάγκη αυτή είναι πιεστική, πειστική και υπαρκτή. Όσοι από μας σ' αυτή την αίθουσα έχουμε παιδιά ή εφήβους στην οικογένειά μας ή στο στενό μας περιβάλλον το γνωρίζουμε καλά.

Η προστασία των ανηλίκων στα Μέσα Ενημέρωσης είναι ένα σοβαρό και ευαίσθητο ζήτημα και για

έναν ακόμη λόγο. Γιατί μας ζητά να σταθμίσουμε δύο θεμελιώδη δικαιώματα: Της ελευθερίας και της έκφρασης του λόγου από τη μια πλευρά, και της προστασίας της παιδικής και εφηβικής ηλικίας από την άλλη. Μια κοινωνία όμως, αποδεικνύει στην πράξη την ωριμότητά της όταν τέτοιες σταθμίσεις δεν τις φοβάται και δεν τις αποφεύγει εκεί όπου είναι απαραίτητες. Όταν καταφέρνει να μετατρέπει τέτοιες φαινομενικές συγκρούσεις σε συνθέσεις. Όταν με διάλογο δημιουργεί μια ευρεία συναίνεση ως προς το τι πρέπει να γίνει. Ένα ευρύ κίνημα που διεκδικεί και υπαγορεύει σε όλους την ηθική, πέραν της νομικής υποχρέωσης, να σέβονται γραπούς και άγραφους νόμους.

Θέλω να είμαι απόλυτα ειλικρινής: Πιστεύω ότι στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων όπου πλήττονται τα δικαιώματα των παιδιών και των εφήβων στα Μέσα Ενημέρωσης, αυτό δεν γίνεται εσκεμμένα. Βεβαίως, υπάρχει συχνά ένας υπερβάλλον ζήλος για όσο το δυνατόν μεγαλύτερα ποσοστά τηλεθέασης, αναγνωσιμότητας ή ακρόασης που πολλές φορές οδηγεί σε ακραίες και συχνά επιλήψιμες επιλογές. Όμως, δεν πιστεύω ότι πολλοί δημοσιογράφοι, αρχισυντάκτες, παραγωγοί και υπεύθυνοι ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών προγραμμάτων θα έπαιρναν μια απόφαση που θα γνώριζαν με βεβαιότητα ότι πρόκειται να βλάψει ανηλίκους.

Και από τους λίγους που θα το έκαναν, ακόμη λιγότεροι θα επέμεναν σ' αυτή την απόφαση αν ήξεραν ότι θα αποτελούσαν μια δακτυλοδεικτούμενη εξαίρεση σε έναν γενικό κανόνα σεβασμού των ανηλίκων.

Τι χρειάζεται λοιπόν;

Πρώτα απ' όλα ενημέρωση σε όλους τους ενδιαφερόμενους - πολιτικούς και ανθρώπους των Μέσων, γονείς και δασκάλους, τους ίδιους τους ανηλίκους. Ενημέρωση για τη σχέση των ανηλίκων με τα Μέσα Ενημέρωσης. Πώς τα χρησιμοποιούν, τι σημασία έχουν στη ζωή τους, πόσο και πώς τους επηρεάζουν, τι θετικά και τι αρνητικά μπορούν να αποκομίσουν από αυτή τη σχέση. Σήμερα, ούτε ο δάσκαλος που απαγορεύει στους μαθητές του να διαβάσουν κόμικς γιατί δήθεν διαφθείρουν, όπως τουλάχιστον μας έλεγαν οι δικοί μας δάσκαλοι στη δική μου εποχή, ούτε ο γονέας που αφήνει τα παιδιά του μπροστά σε μια ανοιχτή τηλεόραση για να μην τον ενοχλούν, ούτε ο δημοσιογράφος που δεν γνωρίζει ποιες είναι οι θεμελιώδεις υποχρεώσεις του, παίζουν το ρόλο που τους αντιστοιχεί. Πρώτα απ' όλα λοιπόν, ενημέρωση για τα πραγματικά δεδομένα, ώστε να μπορούμε να συζητάμε σε μια έγκυρη και επίκαιρη βάση.

Δεύτερον, η ανοιχτή, απροκατάληπτη, πολυεπίπεδη και παραγωγική συζήτηση. Ο διάλογος που θα θέσει το ζήτημα, να εντοπίσει τα πεδία της συλλογικής μας δράσης, να προτείνει λύσεις στα υπαρκτά προβλήματα. Ο διάλογος που ξεκινάμε σήμερα, αυτό το ρόλο φιλοδοξούμε να διαδραματίσει. Ξεκινά από εδώ, και θα συνεχιστεί σε ειδικό δικτυακό τόπο ώστε να αγκαλιάσει όλες τις πτυχές του ζητήματος, ώστε να καταλήξουμε σε μια κοινή θεώρησή του και σε λύσεις στα προβλήματα που ενέχει.

Τρίτον, η εφαρμογή των προτάσεων που θα προκύψουν, μέσω των κατάλληλων θεσμικών ρυθμίσεων, αν βεβαίως αυτό κριθεί απαραίτητο, αλλά –πάνω απ' όλα, όπως προσωπικά πιστεύω- της αυτορύθμισης. Και δίνω ιδιαίτερη έμφαση στην αυτορύθμιση, γιατί μόνο όταν ο δημοσιογράφος και γενικότερα ο άνθρωπος των Μέσων ενστερνίζεται κανόνες στη διαμόρφωση των οποίων έχει ο ίδιος συμβάλει στη διαμόρφωσή τους, θα τους τηρήσει όχι μόνο κατά το γράμμα, αλλά και στο πνεύμα τους. Ένας από τους στόχους αυτής της πρωτοβουλίας είναι να οδηγηθούμε τελικά στη διατύπωση με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων ενός «οδικού χάρτη» ή ενός κώδικα δεοντολογίας στον οποίο θα συμ-

---

φωνήσουμε ως δεσμευτικό. Ένα κώδικα για ειδησεογραφικές και μη ειδησεογραφικές εκπομπές, την κατάταξή τους ως προς την καταλληλότητά τους για ανηλίκους, την παρουσίαση και τη συμμετοχή ανηλίκων σε αυτές, για τα ζητήματα του διαδικτύου, για τους φορείς που θα ελέγχουν τη συμμόρφωση σ' αυτούς τους κανόνες, για τη συνεχή αναθεώρησή τους καθώς θα εξελίσσεται η τεχνολογία.

Ακούστηκαν σε αυτό το διάστημα φωνές –είχα και ερωτήσεις στη Βουλή από συναδέλφους βουλευτές, τους οποίους μάλιστα έχουμε καλέσει να μετέχουν στην ημερίδα- ότι θα πρέπει να προχωρήσουμε σε νέες νομοθετικές ρυθμίσεις. Δεν είμαι απολύτως βέβαιος. Θα κριθεί στην πορεία. Και λέω ότι δεν είμαι απολύτως βέβαιος, γιατί τα πράγματα στην εποχή μας αλλάζουν με τόσο ραγδαίο ρυθμό, ώστε νομίζω ότι οι νόμοι πολύ γρήγορα ξεπερνώνται. Οι κώδικες δεοντολογίας είναι αυτοί που έχουν μεγαλύτερη διάρκεια σε βάθος χρόνου.

Σε όλους αυτούς τους άξονες, που προανέφερα, δεν προχωράμε στα τυφλά, ούτε ανακαλύπτουμε την πυρίτιδα. Συνεχίζοντας το επιχειρήμά μου, θέλω να σημειώσω ότι τόσο στο Σύνταγμά μας όσο και στους ήδη ισχύοντες εκτελεστικούς νόμους, προσδιορίζεται ένα πλαίσιο εντός του οποίου μπορούμε να κινηθούμε. Επιπροσθέτως όμως, η Ελλάδα ως κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμμετέχει στη χάραξη ευρωπαϊκής πολιτικής για τους ανηλίκους και τα ΜΜΕ. Κατά τη διάρκεια της θητείας μου είχα την ευκαιρία να συμμετάσχω ενεργά κατά τη διαπραγμάτευση και την υιοθέτηση βασικών κειμένων χάραξης πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αναφέρω χαρακτηριστικά τη Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ης Δεκεμβρίου 2006 για την προστασία των ανηλίκων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, όπου διατυπώνεται μια σειρά από διατάξεις για την ανάπτυξη βέλτιστων πρακτικών και την υιοθέτηση μέτρων για την προστασία των ανηλίκων στα ΜΜΕ που περιγράφουν τα όρια του κοινού μας προβληματισμού για τις δράσεις που καλούμαστε να αναλάβουμε.

Βεβαίως, σε κάθε περίπτωση οφείλουμε να κινηθούμε με την επίγνωση ότι, όπως είπα και προηγουμένως, οι νομοθετικές και ευρύτερα κανονιστικές ρυθμίσεις, όσο πλήρεις κι αν είναι, δεν επαρκούν από μόνες τους ή ξεπερνώνται από το χρόνο και την τεχνολογία. Αυτό που χρειάζεται, λοιπόν, είναι μια νέα, σύγχρονη, υπεύθυνα κουλτούρα για τα Μέσα στην ψηφιακή εποχή, διαπαιδαγώγηση της νέας γενιάς, αλλά και ημών των μεγαλύτερων για τα νέα ζητήματα που συνεχώς ανακύπτουν. Σ' αυτό το στόχο, που όμως είναι η βασική προϋπόθεση για να επιτύχουμε όσα επιδιώκουμε, καλώ όλους να συμβάλλουν ενεργά και δημιουργικά. Είναι αυτονόητη υποχρέωσή μας ως πολίτες. Είναι χρέος μας απέναντι στα παιδιά μας.

Ευχαριστώ και πάλι για τη συμμετοχή σας.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΑΘΩΤΗΤΑΣ

Στέλιος Παπαθανασόπουλος

Οι κοινωνίες πάντα χρησιμοποιούσαν κάποια μορφή επικοινωνίας διαμέσου της οποίας το περιβάλλον τους αποκτούσε όχι μόνο κάποιο νόημα, αλλά και μπορούσαν να επιλύσουν τα προβλήματά τους. Ωστόσο, από τις πρώτες οργανωμένες κοινωνίες ως τη σύγχρονη κοινωνία, η βασική μορφή επικοινωνίας έχει παραμείνει η ίδια: προφορική, διαπροσωπική επικοινωνία, που επεκτάθηκε διαμέσου των εντύπων. Με την έλευση του ραδιοφώνου και κυρίως της τηλεόρασης, η μορφή της επικοινωνίας άλλαξε.

Η «γραμματική» του κάθε μέσου προσδίδει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στον τρόπο με τον οποίο μεταφέρουν τα μηνύματα. Έτσι και τα ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας δίνουν έμφαση σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του μηνύματος που μεταφέρουν. Ο Marshal McLuhan είχε τονίσει ότι όταν βλέπουμε τον κόσμο διαμέσου της τηλεόρασης αυτός είναι πολύ διαφορετικός από ό,τι αν τον βλέπουμε μέσα από τις σελίδες των εντύπων. Άλλωστε είναι γνωστή σε όλους η ρήση του ότι το «μέσο είναι το μήνυμα». Ωστόσο το ουσιαστικό σημείο αυτής της συμπερασματικής φράσης είναι ότι βασικό στοιχείο στη σύγχρονη επικοινωνία δεν είναι, τόσο το περιεχόμενο που μεταδίδεται από ένα δίαυλο επικοινωνίας, όσο οι μεταβολές που επιφέρει στη μετάδοση του μηνύματος.

Άσχετα από το πόσο υιοθετεί ή όχι κάποιος αυτή τη ρήση, το ζήτημα είναι ότι η επικοινωνία διαμέσου της τηλεόρασης καθίσταται διαφορετική, σε σημαντικό βαθμό, από ό,τι διαμέσου των εντύπων.

Η τηλεόραση, στις μέρες μας, αποτελεί το μεγαλύτερο κοινό μας τόπο. Κατά τη διάρκεια ενός συνηθισμένου βραδινού, τουλάχιστον ένα με δύο εκατομμύρια Έλληνες ανοίγουν την τηλεόρασή τους. Η τηλεόραση, όπως ένας δρόμος ή μια πλατεία, λειτουργεί ως ένα περιβάλλον που καταγράφει για μας τα δρώμενα, αλλά δεν ταυτίζεται απαραίτητα μαζί μας.

Όταν επιλέγουμε να διαβάσουμε το όποιο κείμενο ενός εντύπου, συχνά αυτό αντικατοπτρίζει ένα μέρος, τουλάχιστον, των δικών μας αντιλήψεων. Με την τηλεόραση συχνά νιώθουμε ότι παρατηρούμε, ενδεχομένως παθητικά, ό,τι αρέσει σε άλλους ανθρώπους.

Πολλοί νιώθουν άβολα όταν ζητούν ένα «ενήλικο» περιοδικό από το περίπτερο. Εκατομμύρια όμως παρακολουθούν άνετα ένα «ενήλικο» πρόγραμμα, όταν αυτό προβάλλεται από την τηλεόραση. Είτε ασκούμε κριτική στην τηλεόραση είτε όχι, γεγονός είναι ότι όλοι σχεδόν, κάπου, κάποια στιγμή της ημέρας, της εβδομάδας ή έστω του μήνα βλέπουμε τηλεόραση. Ενδεχομένως αρκετοί να δουν ένα πρόγραμμα υψηλής τηλεθέασης απλώς και μόνο για να δουν τι παρακολουθούν ή τι προτιμούν οι γύρω τους.

Η τηλεόραση, ξέχωρα από το συγκεκριμένο περιεχόμενό της, συχνά επιτελεί και μια κοινωνική λειτουργία. Κανείς δεν είναι υπεύθυνος, συχνά είναι κακή, αλλά σχεδόν όλοι μας μιλάμε γι' αυτήν, πράγμα που τελικά σημαίνει ότι η τηλεόραση αποτελεί το κοινό σημείο της αναφοράς μας, της κοινής εμπειρίας και των κοινών συζητήσεών μας. Για πολλούς ανθρώ-

---

πους, αν κάτι δε μεταδοθεί από την τηλεόραση, δεν υφίσταται με την κοινωνική του έννοια. Πολλές φορές διάφορα θέματα ή και συνεντεύξεις πολιτικών που εμφανίζονται στον Τύπο μπορεί να περάσουν απαρατήρητα, θα πάρουν όμως διαφορετική διάσταση, στην ουσία θα μεγεθυνθούν, όταν θα προβληθούν από την τηλεόραση. Στις μέρες μας είναι σχεδόν αδιανόητο για έναν πολιτικό με ηγετικές φιλοδοξίες να μην «παρελάσει» από τα τηλεοπτικά κανάλια. Το ίδιο βέβαια ισχύει και για άλλες κατηγορίες πολιτών και ομάδων. Στην πραγματικότητα, στην εποχή της τηλεοπτικής ηγεμονίας όλοι σχεδιάζουν τα μηνύματά τους με την ελπίδα να προσελκύσουν το ενδιαφέρον της τηλεοπτικής κάμερας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο είναι εύλογο να αναρωτιόμαστε για τις επιδράσεις της τηλεόρασης στη ζωή μας.

Η τηλεόραση έχει την ικανότητα να μεταδίδει και να διανέμει σχεδόν αυτόματα τα μηνύματα, που συνιστούν μεταβολές που πολλές φορές δεν τις αντιλαμβανόμαστε άμεσα. Ωστόσο, ούτε και την τηλεόραση την καταλαβαίνουμε, γιατί απλά μέσα σε λίγα χρόνια η παρουσία της είναι τόσο κυρίαρχη στην καθημερινή μας ζωή, που τείνουμε να τη θεωρούμε δεδομένη και παράλληλα να αγνοούμε τις βιομηχανίες που οργανώνουν και ελέγχουν το περιεχόμενό της και την ανάπτυξή της. Η κατανόηση του ρόλου της τηλεόρασης στη σύγχρονη κοινωνία είναι μια διαδικασία πολύ πιο περίπλοκη από ό,τι συνήθως νομίζουμε.

Η άποψη ότι η τηλεόραση, όπως και τα άλλα ΜΜΕ, επηρεάζει μακροπρόθεσμα όχι μόνο τα άτομα, αλλά επίσης και τον πολιτισμό, το πεδίο της γνώσης, τους κανόνες και τις αξίες της κοινωνίας, διότι προσφέρει μια σειρά από εικόνες, ιδέες και εκτιμήσεις με βάση τις οποίες τα μέλη του κοινού μπορούν να επιλέξουν και να διαμορφώσουν τις δικές τους στάσεις¹. Αυτό βέβαια δε συμβαίνει μηχανιστικά ή μ' ένα απόλυτο τρόπο. Το κοινό δεν κάνει ό,τι θέλει με τα τηλεοπτικά μηνύματα. Για παράδειγμα, στη σφαίρα της σεξουαλικής συμπεριφοράς, η τηλεόραση παρέχει, σωρευτικά και χωρίς πρόθεση, μια άποψη για το είναι φυσιολογικό, τι επικροτείται και τι απορρίπτεται.

Η τηλεόραση, όπως και τα άλλα ΜΜΕ, φαίνεται ότι παρέχει σε διάφορες κοινωνικές καταστάσεις, έναν «ορισμό της κατάστασης» και μια εικόνα της επικρατούσας αντίληψης, η οποία με τη σειρά της συντελεί μακροπρόθεσμα στη διαμόρφωση της ανταπόκρισης των ατόμων σε συγκεκριμένα ζητήματα και γεγονότα².

---

¹ Για μια σύντομη περιδιάλωση στα θέματα ιδεολογίας και ηγεμονίας στις επικοινωνιακές μελέτες, βλέπε: Carragree, K.M. "A Critical Evaluation of Debates: Examining the Media Hegemony Thesis" στο *Western Journal of Communication*, Vol. 57 (1993), σ. 330-348

² Βλ. σχετικά: Reese, S.D. "Setting the Media's Agenda: A Power Balance Perspective" στο Anderson, J. (ed.) *Communication Yearbook 14*, London: Sage, 1991, σ. 309-40, Rogers, E.M. and Dearing, J.W. "Agenda-Setting Research: Where has it been, where is it going?" στο Anderson, A. *Communication Yearbook 11*, London: Sage, 1988, σσ. 555-94, Iyengar, S. "The Accessibility Bias in Politics: Television News and Public Opinion" στο Rothman, S. (ed.) *The Mass Media in Liberal Democratic Societies*, New York: Paragon House, 1992, σσ. 85-102, McCombs, M., Einsiedel, E. and Weaver, D. *Contemporary Public Opinion, Issues and the News*, Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1991.

Η βασική μακροπρόθεσμη επίδραση των ΜΜΕ είναι ότι παρέχουν όχι ξεχωριστά και μεμονωμένα μηνύματα, αλλά ολόκληρες σειρές ή συστήματα μηνυμάτων τα οποία έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά. Κι αναφερόμαστε κυρίως σε θέματα όπως η άτυπη εκμάθηση κοινωνικών ρόλων ή κανόνων, η έμμεση μεταφορά ιδεολογίας κτλ. Κοντολογίς τα ΜΜΕ μακροπρόθεσμα μεταβάλλουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τους άλλους και τον κοινωνικό περίγυρο, καθώς όλοι μας ζούμε σ' έναν κόσμο στον οποίο χρησιμοποιούμε την τηλεόραση για να ενημερωθούμε και να ψυχαγωγηθούμε.

Η μακροπρόθεσμη επίδραση της τηλεόρασης - χωρίς να αγνοούμε τις βραχυπρόθεσμες επιδράσεις - είναι ότι ο τρόπος με τον οποίο προσφέρεται και διαχέεται η πληροφορία αποδιοργανώνει αρκετά βασικά συστήματα επικοινωνίας που είχαν υποστηριχτεί από την έντυπη επικοινωνία.

Στην ουσία η τηλεόραση έχει μεταβάλει το «ποιος ξέρει τι» και τη σημασία του, με αποτέλεσμα να αλλάζει τα κριτήρια της συμπεριφοράς, τις αντιλήψεις για τους πολιτικούς και τους άλλους ηγέτες και να επηρεάσει τη γενική αντίληψη για τον κόσμο, που είναι πολύ κοντά μας και ταυτόχρονα πολύ μακριά μας.

Θα αναφερθώ σε τρία πεδία του σύγχρονου πολιτισμού: τις σχέσεις των ενηλίκων με τα παιδιά, τις σχέσεις των δύο φύλων και τις σχέσεις της εξουσίας. Σύμφωνα με τον Meyrowitz, όταν η τυπογραφία και η λογοτεχνία διαδόθηκαν στο δυτικό πολιτισμό, οι μορφωμένοι ενήλικες ανακάλυψαν ότι μπορούσαν όλο και περισσότερο να «κρατούν» μυστικά από τους αγράμματους συμπολίτες τους και τους ημιμορφωμένους ανηλίκους. Οι ενήλικες χρησιμοποιούσαν τα βιβλία για να επικοινωνήσουν χωρίς να τους “ακούσουν” τα παιδιά. Η παιδική ηλικία θεωρήθηκε η περίοδος της αθωότητας και της απομόνωσης. Τα παιδιά προστατεύονταν από τις κακές πλευρές της ενήλικης ζωής. Μη ικανά να διαβάσουν, τα πολύ νεαρά άτομα δεν είχαν πρόσβαση στις πληροφορίες που ήταν διαθέσιμες στα βιβλία. Αντίθετα, τούς παρουσιάζταν ένα ιδανικό μοντέλο που αφορούσε την ενήλικη ζωή. Σταδιακά τα παιδιά, έχοντας αποκτήσει όλο και περισσότερες γνώσεις, εισέρχονταν διαμέσου της ανάγνωσης στον κόσμο των ενηλίκων, ανακαλύπτοντας ότι δεν είναι και τόσο ιδανικός.

Η τηλεόραση καταρρίπτει το μοντέλο της αθωότητας, καθώς απορρυθμίζει το προϋπάρχον σύστημα ελεγχόμενης πληροφορίας.³ Η τηλεόραση παρακάμπτει τη σταδιακή γνώση που παρεχόταν στα παιδιά. Παρουσιάζει τις ίδιες πληροφορίες στα παιδιά και τους ενήλικες, δηλαδή σε όλες τις ηλικίες. Τα παιδιά μπορεί να μην καταλαβαίνουν οτιδήποτε βλέπουν στην τηλεόραση, αλλά στα μάτια τους απεικονίζονται πολλές πλευρές της ενήλικης ζωής, που παλαιότερα, με τα βιβλία, δεν ήταν σε θέση να γνωρίζουν, ιδίως όταν στις μέρες μας στις αναπτυγμένες κοινωνίες η τηλεθέαση αρχίζει στην ηλικία των δεκαοκτώ μηνών και από την ηλικία των τριανταέξι μηνών τα παιδιά αρχίζουν να καταλαβαίνουν και να ανταποκρίνονται στις

---

³ Meyrowitz, J. *No Sense of Place: The Impact of Electronic Media on Social Behavior*, New York: Oxford University Press, 1985, σ. 227-232.

τηλεοπτικές απεικονίσεις⁴. Οι γονείς συχνά επιζητούν καλύτερα και πιο ποιοτικά τηλεοπτικά προγράμματα. Αλλά εξίσου κάποιος θα μπορούσε να πει ότι στην ουσία δεν υπάρχει αυτό που αποκαλείται «παιδική τηλεόραση», τουλάχιστον ταυτόσημη ή παρόμοια με την παιδική λογοτεχνία. Η παιδική λογοτεχνία είναι το μόνο ανάγνωσμα που τα παιδιά, τελικά μόνον αυτά, μπορούν να διαβάσουν. Αντιθέτως, μελέτες που έχουν διεξαχθεί από την πρώτη φάση ανάπτυξης της τηλεόρασης έχουν καταδείξει ότι τα παιδιά προτιμούν περισσότερο τα προγράμματα των οποίων το περιεχόμενο προσανατολίζεται στους ενήλικες.⁵ Όπως έχει επισημάνει ο Νιλ Πόστμαν «Το να βλέπεις τηλεόραση, δεν προϋποθέτει ιδιαίτερες ικανότητες αλλά και δεν αναπτύσσει ιδιαίτερες ικανότητες. Για αυτό το λόγο δεν υπάρχει θεραπευτική τηλεθέαση. Για αυτό και δεν είσαι καλύτερος σήμερα που βλέπεις τηλεόραση από ότι ήσουν πέντε ή δέκα χρόνια πριν. Και για αυτό ακόμα, δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα, στην πραγματικότητα, αυτό που λέγεται παιδική τηλεόραση»⁶.

Δείτε, για παράδειγμα, ότι τη διαφορά στα περισσότερα προγράμματα, όσον αφορά στη τηλεθέαση των εκπομπών στις ζώνες υψηλής τηλεθέασης, την κάνουν τα παιδιά. Με άλλα λόγια, τα παιδιά είναι αχόρταγοι τηλεθεατές των ενηλικών κωμικών και κοινωνικών σειρών⁷.

Το ουσιαστικό στοιχείο είναι ότι, τόσο στα τηλεοπτικά ψυχαγωγικά προγράμματα, όσο και στα ενημερωτικά προγράμματα, τα παιδιά μαθαίνουν ότι οι ενήλικες λένε ψέματα, κλέβουν, πίνουν πολύ, χρησιμοποιούν ναρκωτικά και σκοτώνει ο ένας τον άλλο. Σε αντίθεση με τα βιβλία, η τηλεόραση δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο αναζήτησης ενός τρόπου που πρέπει να ακολουθήσει κανείς για να μεγαλώσει τα παιδιά του⁸.

Μια γονεϊκή συμβουλή σ' ένα βιβλίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τους ενήλικες για να καθορίσουν τι θα πουν ή δε θα πουν στα παιδιά τους. Αλλά η ίδια συζήτηση, όταν προβάλλεται από την τηλεόραση, παρακολουθείται παράλληλα από χιλιάδες παιδιά, τα οποία, όπως και

---

4. Πόστμαν, Ν. *Η Πυξίδα του Μέλλοντος*, Αθήνα: Καστανιώτης, 2002, σ. 221.

5. Βλέπε επίσης: Grenfield, ΡΜ. *Μέσα Ενημέρωσης και το Παιδί*, Αθήνα: Π. Κουτσουμπός, 1988, σ. 38-71 και Γιουίν, Μ. *Η Τηλεόραση: ένας ξένος στο σπίτι*, Αθήνα: Ακρίτας, 1991, σ. 41-103.

6. Πόστμαν, 2002, ό.π., σ. 221.

7. Παπαθανασόπουλος, Σ. *Η τηλεόραση και το κοινό της*, Αθήνα: Καστανιώτης, 2000.

8. Ο Derrick de Kerckhove επισημαίνει ότι η τηλεόραση μιλά κυρίως στο σώμα παρά στο μυαλό και επίπτωση αυτού είναι η επεξεργασία της πληροφόρησης να επιτελείται όχι από τον τηλεθεατή, αλλά από την οθόνη. Η κατανόηση της τηλεοπτικής μας κουλτούρας εξαρτάται από την κατανόηση του αιτίου και του τρόπου με τον οποίο η τηλεόραση μας προσελκύει ασυνείδητα, διότι το αυτόνομο νευρικό σύστημα είναι εκπαιδευμένο να ανταποκρίνεται σε οποιαδήποτε και σε κάθε περιβαλλοντική μεταβολή. Ο Kerckhove θεωρεί ότι η τηλεόραση θέτει σε αμφισβήτηση το κυρίαρχο εγγράμματο πολιτιστικό πλαίσιο και υποκαθιστά το δικό της "οπτικό πλαίσιο" (videoframe), απειλώντας την αυτονομία που έχουμε αποκτήσει διαμέσου της ανάγνωσης και της γραφής. Όταν διαβάζουμε βιβλία, τα ανιχνεύουμε, τα μελετούμε, τα εξερευνούμε και έχουμε τον έλεγχο. Όταν παρακολουθούμε τηλεόραση, είναι η "οθόνη σάρωσης" που μας "διαβάζει". Βλέπε: Kerckhove, de D. "Notes for an Epistemology of Television" στο *The World and I*, Ιούνιος 1992, σσ. 475-494. Βέβαια πολλές από αυτές τις απόψεις τις βρίσκει και στον Gouldner, Α. *The Dialectic of Ideology and Technology*, London: MacMillan, 1976.

οι ενήλικες εκτίθενται στο ίδιο πρόγραμμα παροχής συμβουλών.

Ακόμα και τα λεγόμενα αθώα προγράμματα αποκαλύπτουν σημαντικά μυστικά στα παιδιά. Όταν η πρώτη γενιά της τηλεόρασης παρακολούθησε τη μικρή οθόνη, έμαθε ότι οι γονείς συμπεριφέρονταν διαφορετικά όταν ήταν με τα παιδιά τους και διαφορετικά όταν ήταν μόνοι τους. Μπροστά στα παιδιά τους, οι τηλεοπτικοί γονείς ήταν ήρεμοι, ψύχραιμοι και προσεκτικοί. Όταν τα τηλεοπτικά παιδιά τους δεν ήταν παρόντα ήταν ανήσυχοι και η γονεϊκή τους συμπεριφορά ήταν διαφορετική. Επειδή συχνά περιορίζουμε τις επιδράσεις της τηλεόρασης στη μίμηση, λησμονούμε ότι τα παιδιά βλέποντας τα αθώα προγράμματα αντιλαμβάνονται ότι οι γονείς χειραγωγούν τη συμπεριφορά τους για να δείξουν μια αίσθηση αυθεντίας απέναντί τους.

Αντίθετα, στον έντυπο κόσμο, το βιβλίο ελέγχεται από τους γονείς. Οι γονείς με ευκολία μπορούν να ελέγξουν ποια βιβλία να δώσουν στα παιδιά τους. Επίσης οι γονείς και τα παιδιά μπορούν να κάθονται δίπλα-δίπλα διαβάζοντας διαφορετικά βιβλία. Με την τηλεόραση τα πράγματα διαφέρουν. Οι γονείς ανακαλύπτουν ότι είναι πολύ δύσκολο να λογοκρίνουν κάποια προγράμματα, ώστε να τα «απαγορεύσουν» στα παιδιά τους, χωρίς παράλληλα κι αυτοί να αυτολογοκριθούν όσον αφορά ένα συγκεκριμένο τηλεοπτικό πρόγραμμα. Ούτε πάλι γνωρίζουν τι θα δουν σε κάποιο πρόγραμμα ώστε να κλείσουν την τηλεόραση⁹.

Τα περισσότερα τηλεοπτικά προγράμματα είναι προσβάσιμα στα παιδιά σε αντίθεση με το περιεχόμενο των περισσότερων βιβλίων. Η οπτικοακουστική λειτουργία της τηλεόρασης παρέχει τη δυνατότητα στα παιδιά να εκτεθούν σε μια σειρά από συμπεριφορές και γεγονότα, χωρίς αποκωδικοποίηση.

Στην ουσία η τηλεόραση «προσφέρει» στα παιδιά τον κόσμο, πριν προλάβουν να το κάνουν οι γονείς τους. Βέβαια αυτό δε σημαίνει ότι οι γονείς δεν μπορούν να αντιδράσουν. Ωστόσο αυτό που έχει αλλάξει με την τηλεόραση είναι η αμφισβήτηση της γονεϊκής εξουσίας. Στην εποχή της τηλεοπτικής ηγεμονίας, τα παιδιά είναι περισσότερο ενήμερα πάνω στο γονεϊκό κύρος και τη γονεϊκή αυθεντία και πολλοί ενήλικες νιώθουν κάπως άβολα, βλέποντας ότι είναι όλο και πιο δύσκολο να προσποιούνται ότι τα ξέρουν όλα μπροστά στα τέκνα τους, με αποτέλεσμα να προκύπτει, σ' ένα βαθμό, ένας συγκερασμός ανάμεσα στους παραδοσιακούς ρόλους του παιδιού και του ενήλικα.

Τα παιδιά φαντάζουν ότι είναι μεγαλύτερα κι ότι έχουν περισσότερη γνώση για τον κόσμο και οι ενήλικες ανακαλύπτουν τις «παιδικές πλευρές» τους. Ίσως είναι υπερβολή, αλλά στον κόσμο της τηλεόρασης καταγράφεται ένα είδος συμπεριφοράς που αποτελείται από «ενήλικα» παιδιά και «ανήλικους» μεγάλους και μας παραπέμπει στη συμπεριφορά των μη εγγράμματων κοινωνιών. Ο Νιλ Πόστμαν έχει σκιαγραφήσει αυτή τη νέα συνθήκη με εύληπτο τρόπο: «Συνέπεια όλων αυτών είναι η δυσκολία της διατήρησης της αθωότητας της παιδικής ηλικίας, λόγος για τον οποίο έχουν εξαφανιστεί τα παιδιά από την τηλεόραση. Πράγματι, όλα τα παιδιά στα τηλεοπτικά προγράμματα απεικονίζονται περίπου σαν μικροί ενήλικες, όπως

---

⁹ Meyrowitz, J. 1985, ό.π., σ. 227-238.

τα βλέπουμε να αναπαρίστανται στους πίνακες του δεκάτου τρίτου και δεκάτου τετάρτου αιώνα. Σε καθεμία από τις σαπουνόπερες ή στα οικογενειακά προγράμματα ή τις κωμωδίες θα δείτε παιδιά των οποίων η γλώσσα, το ντύσιμο, η σεξουαλικότητα και τα ενδιαφέροντα δεν διαφέρουν από αυτά των ενηλίκων»¹⁰.

---

¹⁰ Πόστμαν, 2002, ό.π., σ. 222.

ΣΥΖΗΤΩΝΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ...

Μπετίνα Ντάβου

Πριν από μερικές μέρες, καθώς προετοιμάζα την παρούσα εισήγηση και ανασκοπώντας αντίστοιχες που είχα κάνει στο παρελθόν, ανακάλυψα στο αρχείο μου τη γραπτή εκδοχή μια ομιλίας για τη σχέση της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας με τα Μ.Μ.Ε και ιδιαίτερα με την τηλεόραση¹¹, για τους μύθους και τις αλήθειες αναφορικά με τις επιδράσεις της στα παιδιά, για το τι θα μπορούσαμε να κάνουμε σε ατομικό επίπεδο ως γονείς και εκπαιδευτικοί, αλλά και τι θα μπορούσε να γίνει σε επίπεδο κοινωνικής και εκπαιδευτικής πολιτικής.

Η ομιλία αυτή έγινε πριν από 10 ακριβώς χρόνια (Οκτ. 1998) σε μια Ημερίδα παρόμοιου προβληματισμού και το δυσάρεστο ήταν πως όταν την ξαναδιάβασα, ανακάλυψα πως θα μπορούσα σήμερα, εδώ, να ξαναπώ τα ίδια ακριβώς πράγματα, ως εάν ελάχιστα να έχουν αλλάξει στη δεκαετία που μεσολάβησε σε επίπεδο οργανωμένης και συστηματικής κοινωνικής πολιτικής για τα παιδιά και την τηλεόραση.

Έτσι, λοιπόν, σκέφτηκα πως μας είναι μάλλον χρησιμότερο να μη μιλήσουμε σήμερα για τη χώρα μας, αλλά για το τι γίνεται αλλού, εδώ και πολλές ήδη δεκαετίες. Ελπίζοντας ότι αυτό θα αποτελέσει ένα σημείο αναφοράς που θα μας εμπνεύσει και θα μας κινητοποιήσει, έτσι ώστε σε επόμενες Ημερίδες, να μπορούμε πλέον να ασχοληθούμε όχι με τα προβλήματα που «δημιουργεί» η τηλεόραση στα παιδιά, αλλά με τα αποτελέσματα συστηματικών παρεμβάσεων.

Το θέμα μου είναι η εκπαίδευση (ή ο αλφαριθμητισμός) στα μέσα επικοινωνίας, ένα οργανωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, που σε άλλες χώρες (Η.Π.Α, Βρετανία, Γαλλία, Ιταλία, Ολλανδία) εμφανίστηκε στο πλαίσιο της επίσημης εκπαίδευσης από τις αρχές της δεκαετίας του '70, για να εισαχθεί στις αρχές του '90 συστηματικά στην προσχολική και στη βασική εκπαίδευση¹².

Η εκπαίδευση στα μέσα επικοινωνίας έχει ως κύριο στόχο να «οπλίσει» τα παιδιά απέναντι στις όποιες αρνητικές «επιδράσεις» των μέσων.

Δεν θα αναφερθώ στο ποιες είναι αυτές οι επιδράσεις, γιατί θεωρώ ότι το θέμα αυτό το έχουμε πλέον εξαντλήσει διεθνώς¹³. Θέλω όμως να επισημάνω, ότι τα μέσα επικοινωνίας εμπλέκονται στην ψυχική και την κοινωνική μας πραγματικότητα όχι μόνον εξαιτίας των περιεχομένων τους (για τα οποία έχει γίνει και ο περισσότερος λόγος), δηλαδή εξαιτίας των στερεοτύπων που ανακυκλώνουν, της αποσπασματικής ή παραπλανητικής γνώσης που διαδίδ-

---

11. Η εισήγηση είχε τίτλο «Η Σχέση των Μ.Μ.Ε. με τη Διαμόρφωση της Σύγχρονης Οικογένειας» και παρουσιάστηκε στην Ημερίδα «Η Οικογένεια και τα Μ.Μ.Ε» του Ιδρύματος για το Παιδί και την Οικογένεια (Αθήνα, 26/10/1998).

12. Αναλυτικότερα βλ. Β. Νίκα (2007) «Οπτικο-ακουστικός Αλφαριθμητισμός στην Ελλάδα και το Εξωτερικό», *Ζητήματα Επικοινωνίας*, 6, 43-58.

13. Ενδεικτικά βλ. Μπ. Ντάβου (2005) *Η Παιδική Ηλικία και τα Μ.Μ.Ε.: Μετατροπές της Παιδικής Κατάστασης*, Αθήνα, Παπαζήσης, σσ. 31-48.

δουν κλπ., αλλά και ως *αντικείμενα* που σιωπηρά και σταδιακά μετατρέπονται σε προεκτάσεις του εαυτού μας.

Αυτό σημαίνει ότι για να δραστηριοποιηθούμε απέναντι στις όποιες επιδράσεις των μέσων, πρωταρχικό μέλημα είναι να συνειδητοποιήσουμε τη *σχέση* που μας συνδέει με αυτά. Αναφέρθηκε στο θέμα αυτό και ο Υπουργός κ. Ρουσόπουλος προηγουμένως.

Υπενθυμίζω ότι η πρόσφατη «Εθνική Έρευνα για τα ΜΜΕ» που έγινε από το Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων ανέδειξε την τηλεόραση, το κινητό τηλέφωνο και το αυτοκίνητο - γιατί και αυτό είναι ένα μέσο επέκτασης της ανθρώπινης δυνατότητας και εμπειρίας, όπως και τα μέσα επικοινωνίας- ως τα πλέον απαραίτητα αντικείμενα του σύγχρονου Έλληνα. Αντικείμενα χωρίς τα οποία αισθανόμαστε *ελλιπείς*.

Λέγοντας *σχέση*, λοιπόν, εννοούμε κάθε δεσμό συνάφειας με κάποιο μέσο, με τις λειτουργίες και τα περιεχόμενά του. Κάθε μορφή επαφής και επικοινωνίας με το μέσο και διαμέσου του μέσου. Παραδείγματος χάριν, τι μπορεί να σημαίνει η ανάγκη ενός ανθρώπου να βλέπει καθημερινά ένα συγκεκριμένο παρουσιαστή, να μην αντέχει να χάσει μια συγκεκριμένη εκπομπή ή να ανοίγει την τηλεόραση ή το ραδιόφωνο μόλις μπαίνει στο σπίτι του; Η σχέση περιλαμβάνει όλες τις συνακόλουθες συναισθηματικές, γνωσιακές και κοινωνικές επενδύσεις και εξαρτήσεις που αναπτύσσονται προς το αντικείμενό της.

Να σημειώσουμε, ότι τα παιδιά σήμερα γεννιούνται σε ένα περιβάλλον όπου η τηλεόραση (που μας ενδιαφέρει σε αυτό το πάνελ), προϋπάρχει και συνδέονται μαζί της από πολύ νωρίς, πριν από οποιοδήποτε άλλο μέσο. Στη δική μας γενιά, η τηλεόραση εμφανίστηκε μετά από μας μέσα στο σπίτι. Αυτό σημαίνει ότι, σήμερα, η τηλεόραση πρωτίστως συν-δημιουργεί τις καθημερινές συνθήκες της γνωστικής, συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης ενός παιδιού, κάτι εντελώς διαφορετικό απ' ότι συνέβη στην παιδική ηλικία της δικής μας γενιάς.

Η πρώτη επαφή γίνεται άτυπα, μέσα από την καθημερινή ζωή της οικογένειας και από τον αυθόρμητο τρόπο με τον οποίο σχετίζονται με την τηλεόραση οι γονείς του παιδιού. Από τη στιγμή που η νέα μητέρα ταΐζει το παιδί της μπροστά στην ανοιχτή τηλεόραση, η απόλαυση του φαγητού συνδέεται με τον τηλεοπτικό ήχο στο υπόβαθρο, που θα μπορούσε να είναι (σταθερά κάθε μέρα, την ώρα του φαγητού) ο θόρυβος των ειδησεογραφικών παραθύρων ή η καταναγκαστικά ενθουσιώδης φωνή του συντονιστή ενός παιχνιδιού· πάντως δεν είναι πλέον τραγούδια, παραμύθια ή συνομιλίες μελών της οικογένειας.

Κάθε μέρα την ίδια ώρα, το γεύμα συνδέεται με μια συγκεκριμένη εκπομπή που οδηγεί στη συμβολική θέση της τηλεόρασης «στο τραπέζι μας». Μια θέση που συχνά της την παραχωρούμε για όλη την υπόλοιπη ζωή μας... Αυτό βεβαίως δεν είναι χαρακτηριστικό του συγκεκριμένου μέσου. Πάντοτε υπήρχαν μαμάδες που θήλαζαν διαβάζοντας το βιβλίο τους, μιλώντας στο τηλέφωνο ή ακούγοντας ραδιόφωνο, μπαμπάδες που κάθονταν στο οικογενειακό τραπέζι με την εφημερίδα τους ανοιχτή, και παιδιά που έτρωγαν μόνα διαβάζοντας τα κόμικς τους, όπως πάντοτε υπήρχαν και νήπια που δεν δέχονταν φαγητό παρά μόνον αν συνοδευόταν από ένα παραμύθι.

Το ζητούμενο, όμως, στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι «η επίδραση» του μέσου, δηλαδή κάτι που απευθύνεται από το μέσο προς το κοινό του, αλλά ο σκοπός που εξυπηρετεί το μέσο, δηλαδή η ψυχική επένδυση που του αποδίδεται από το άτομο που το χρησιμοποιεί και από τη θέση που του δίνει στη ζωή του. Με άλλα λόγια, οι ανάγκες τις οποίες καλύπτει η χρήση του στη συγκεκριμένη οικογενειακή κατάσταση. Ενδεχομένως η τηλεόραση να καλύπτει τη μοναξιά της μητέρας, η εφημερίδα την αποξένωση του πατέρα και το κόμικ την απομόνωση του παιδιού.

Ένα βασικό, λοιπόν, ερώτημα που θα ετίθετο στο πλαίσιο ενός προγράμματος εκπαίδευσης στα μέσα επικοινωνίας, και το οποίο θα καλούνταν όχι μόνον οι μαθητές, αλλά και οι δάσκαλοι και οι γονείς να διερευνήσουν, ο καθένας για τον εαυτό του, θα ήταν:

Ποια είναι η θέση και η λειτουργία της τηλεόρασης στο οικογενειακό τραπέζι και, για να θυμηθούμε τον Μακλούαν¹⁴, ποιο φυσικό μέσο ή λειτουργία νεκρώνει, αντικαθιστά ή αναπληρώνει;

Ποιοι είναι οι βαθύτεροι παράγοντες που ευθύνονται για την εξάρτηση μιας πρωταρχικής ανθρώπινης ανάγκης συνυφασμένης με την απόλαυση και τη διαπροσωπική επαφή και επικοινωνία, όπως το φαγητό, με την παρουσία της τηλεόρασης εν λειτουργία;

Η συνειδητοποίηση, η ανάλυση, η διαχείριση και ο έλεγχος της σχέσης που μας συνδέει με κάθε μέσο, αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της εκπαίδευσης στα Μ.Μ.Ε., παράλληλα με την καλλιέργεια συγκεκριμένων στάσεων και δεξιοτήτων, όπως οι εξής:

- Η *κριτική στάση* απέναντι σε κάθε μέσο ως αντικείμενο και σε κάθε είδους παραγωγή, όλων των μέσων (κείμενα, άρθρα, βιβλία, οπτικό και ακουστικό υλικό) προϋποθέτει την αμφισβήτηση, τη διαρκή και τεκμηριωμένη αξιολόγηση, την αυτοκριτική και την αυτογνωσία, τη θετική και αρνητική αποτίμηση βάσει κριτηρίων και τον σχολιασμό. Η καλλιέργειά της απαιτεί στοιχειώδη *απόσταση* από το αντικείμενο, *γνώση* αναφορικά με το αντικείμενο και δυνατότητες *αυτοκριτικής*.

- Η *διύλιση* των πληροφοριών είναι μια άλλη στάση που καλλιεργείται με την εκπαίδευση στα μέσα. Πρόκειται για την ικανότητα επιλογής κάθε φορά εκείνων των πληροφοριών που αξίζουν την επεξεργασία, από εκείνες που είναι άχρηστες ή περιττές. Το τι «αξίζει» την επεξεργασία, βεβαίως, θα μπορούσε να αποτελέσει το θέμα μίας ολόκληρης εισήγησης, αλλά σε γενικές γραμμές αφορά την *ακρίβεια* των πληροφοριών και τη *σημασία* που έχουν οι πληροφορίες για το ίδιο το άτομο (δηλαδή το πόσο αναγκαίες του είναι, πόσο συναφείς με τα ενδιαφέροντα και τις επιθυμίες του κλπ.).

- Η *εμβάθυνση* στο νόημα και τη σημασία των πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένης και της *προσωπικής σημασίας*, δηλαδή του πόσο πραγματικά σημαντική είναι η πληροφορία για το ίδιο το άτομο.

---

¹⁴ M. McLuhan (1964) *Understanding Media: The Extensions of Man*, New York, Signet Books, The New American Library, Inc.

- Η *συσχέτιση* των πληροφοριών με τις γνώσεις που ήδη διαθέτει ο μαθητής και η αξιολόγησή τους βάσει αυτών των γνώσεων.

- Η *διερεύνηση της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας* των πληροφοριών που διακινούνται από τα ΜΜΕ, η *εμπιστοσύνη* στην προσωπική κρίση και η αποδοχή του πλουραλισμού των ιδεών.

Αυτές οι στάσεις και οι δεξιότητες, που ακούγονται ίσως λίγο θεωρητικά όπως τις παρουσιάζω εδώ, καλλιεργούνται μέσα από πολύ συγκεκριμένα προγράμματα, αναπτύσσονται στο πλαίσιο της σχολικής τάξης από ειδικά εκπαιδευμένους ή επιμορφωμένους δασκάλους¹⁵, ανάλογα με το πρότυπο που ακολουθεί κάθε χώρα, οι οποίοι χρησιμοποιούν συγκεκριμένες διδακτικές τεχνικές και υλικά.

Στις περισσότερες χώρες, τα τελευταία χρόνια, η συστηματική εκπαίδευση στα μέσα επικοινωνίας ξεκινά από το νηπιαγωγείο, και οι όροι της ενσωμάτωσής της στο σχολικό πρόγραμμα συντονίζονται κεντρικά από τα ενδιαφερόμενα Υπουργεία. Οι όροι της ενσωμάτωσης, όχι το υλικό. Αυτό αναπτύσσεται κάθε φορά στο πλαίσιο της κάθε σχολικής τάξης ακολουθώντας συγκεκριμένους άξονες. Στη χώρα μας, τέτοιου τύπου δραστηριότητες στα σχολεία έχουν γίνει μόνον σποραδικά, από κάποιους ευαισθητοποιημένους εκπαιδευτικούς, ή πιλοτικά, στο πλαίσιο μεμονωμένων προγραμμάτων περιορισμένης διάρκειας. Από την αξιολόγηση ήδη εφαρμοσμένων προγραμμάτων εκπαίδευσης στα Μ.Μ.Ε., προκύπτει ότι βασίζονται στις εξής προϋποθέσεις:

Πρώτη προϋπόθεση:

Η χρήση μαθητοκεντρικών τεχνικών και διαλεκτικού τύπου παιδαγωγικών μεθόδων, δηλαδή τεχνικών που βασίζονται στην κριτική αξιολόγηση και στη δημιουργική παραγωγή κειμένων και σεναρίων. Όλων των κειμένων που παράγονται από κάθε είδους μέσο, τόσο από τα έντυπα όσο και από τα ηλεκτρονικά. Αυτό, βεβαίως, σημαίνει την κριτική αξιολόγηση ακόμη και των ίδιων των εγχειριδίων στα οποία βασίζεται το αναλυτικό πρόγραμμα (με ό,τι προεκτάσεις μπορεί να έχει αυτό)¹⁶.

Δεύτερη προϋπόθεση:

Η ενσωμάτωση της λαϊκής κουλτούρας στο υλικό που χρησιμοποιείται στις εκπαιδευτικές παρεμβάσεις. Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό θέμα, γιατί τα πρώτα ρεύματα της εκπαί-

---

¹⁵ Για τη χώρα μας βλ. ενδεικτικά Β. Νίκα & Μπ. Ντάβου (2008) «Εφαρμογή και Αξιολόγηση ενός Προγράμματος Επιμόρφωσης Δασκάλων στον Αλφαριθμητικό στα Μέσα Επικοινωνίας», *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 152, σσ. 82-95. Για αντίστοιχα επιμορφωτικά προγράμματα άλλων χωρών βλ. το ειδικό αφιέρωμα «Αγωγή και Εκπαίδευση στα Μέσα Επικοινωνίας» του περιοδικού *Ζητήματα Επικοινωνίας*, 2007, 6 (Επιμ. Μπ. Ντάβου).

¹⁶ Για αναλυτικότερο σχολιασμό της μετατροπής της παιδαγωγικής σχέσης που συντελείται καθώς οι μαθητές αναπτύσσουν την ικανότητα της αποδόμησης και της κριτικής ανάλυσης βλ. Μπ. Ντάβου (2001) «Αλφαριθμητισμός στα Μ.Μ.Ε. και η Σχέση Δασκάλου-Μαθητή» στο Π. Χαραμής (Επιμ.) *Η Αξιοποίηση των Μ.Μ.Ε. στο Σχολείο: Δυνατότητες, Όρια, Προοπτικές*, Αθήνα, Εκδόσεις Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος.

δευσης στα μέσα επικοινωνίας, πριν από περίπου 30 χρόνια, κατέκριναν τη λαϊκή κουλτούρα, θεωρώντας ότι τα παιδιά πρέπει να προστατευθούν από την έκθεση στα κακής ποιότητας kitsch προϊόντα των μέσων.

Όμως αυτά ακριβώς τα «κακής ποιότητας» προϊόντα των μέσων είναι τόσο πολύ μέσα στη ζωή των παιδιών και αποτελούν τόσο πολύ την καθημερινότητά τους, που γι' αυτά κυρίως μπορούν τα ίδια να μας μιλήσουν και αυτά μπορούν εντέλει να αποδομήσουν κριτικά¹⁷. Όσοι είμαστε γονείς ή και εκπαιδευτικοί γνωρίζουμε πολύ καλά ότι αν δεν παρακολουθήσουμε τα προγράμματα που παρακολουθούν τα παιδιά ή φοιτητές μας δυσκολευόμαστε να συνομιλήσουμε μαζί τους.

...Βεβαίως, εδώ, θα μπορούσε κάποιος να ρωτήσει: Μα γιατί δεν συστήνετε να βελτιωθεί η *ποιότητα* των προϊόντων των μέσων; Αυτό θα ήταν ευχής έργο! Αλλά είναι κάτι το μάλλον ανέφικτο ή κάτι που έχει ελάχιστα περιθώρια βελτίωσης, αφού η ποιότητα των περισσότερων προϊόντων των μέσων υπακούει στους νόμους της αγοράς και ακολουθεί τους κανόνες της μαζικής παραγωγής, που σημαίνει γρήγορη παραγωγή, φτηνά υλικά, για προϊόντα μαζικής κατανάλωσης, που φθείρονται γρήγορα ώστε να μπορούν να αντικατασταθούν με καινούρια.... Συνεπώς είναι μάλλον ουτοπικό να πιστεύουμε ότι η ποιότητα θα βελτιωθεί, αλλά μπορούμε να δημιουργήσουμε κρίση και αντιστάσεις απέναντι στην κατανάλωση κακής ποιότητας.

Έτσι, λοιπόν, το καλύτερο που μπορούμε να κάνουμε είναι να μετατρέψουμε έναν εχθρό σε σύμμαχο, αφού και όλες οι έρευνες δείχνουν ότι τα παιδιά επιλέγουν αυθόρμητα να χρησιμοποιήσουν κάτι που τους είναι οικείο π.χ. τη δική τους pop μουσική ή τηλεοπτική σειρά, όταν τους ζητιέται να σχολιάσουν κριτικά ένα προϊόν των μέσων. Αντί, λοιπόν, να απορρίπτουμε τη λαϊκή κουλτούρα στο πλαίσιο ενός «προστατευτισμού» που έχει τον κίνδυνο να απομακρύνει τα παιδιά από την όποια «θετική» επιρροή θα μπορούσαμε να ασκήσουμε ως γονείς και δάσκαλοι, είναι καλύτερα να την ενσωματώσουμε στα προγράμματα εκπαίδευσης στα ΜΜΕ, και αποδομώντας τη μαζί με τα παιδιά να την αποδυναμώσουμε!

Τρίτη προϋπόθεση:

Η ισχυροποίηση και αξιοποίηση της μη διαμεσολαβημένης επικοινωνίας και εμπειρίας, γιατί παρά την κυριαρχία των μέσων στη ζωή μας, ο φυσικός μας τόπος και οι άμεσες διαπροσωπικές σχέσεις εξακολουθούν να ορίζουν θεμελιωδώς τις διεργασίες συγκρότησης της ταυτότητας, αλλά και τις εμπειρίες μέσα από τις οποίες τα παιδιά νοηματοδοτούν τις ανάγκες τους.

Επειδή, τελευταία, και στη χώρα μας γίνεται λόγος περί «εξάρτησης» από τα μέσα, θα ήθελα να τονίσω εδώ, την άποψή μου ότι οι διαμεσολαβημένες μορφές επικοινωνίας *ευδοκιμούν* σε εδάφη όπου η άμεση και διαπροσωπική επικοινωνία έχει διαρραγεί, δυσλειτουργεί ή είναι αμήχανη. Γι' αυτό και πιστεύω ότι ένας πρωταρχικός στόχος για την ορθολογική χρήση των μέ-

---

¹⁷ Βλ. U. Sjoberg (2002) *Screen Rites: A Study of Swedish Young People's Use and Meaning-Making of Screen-Based Media in Everyday Life*. Lund, Lund University, Media and Communication Studies.

σων από τα παιδιά είναι η ενίσχυση και η καλλιέργεια από πολύ νωρίς, μορφών άμεσης και διαπροσωπικής επικοινωνίας. Εννοώ, την πρόσωπο με πρόσωπο, ουσιαστική και εις βάθος αλληλεπίδραση, στο πλαίσιο της οικογένειας (που, όμως, αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα σήμερα...), της κοινότητας (που, όμως, είναι σχεδόν ανύπαρκτη στις μεγάλες πόλεις...) και του σχολείου (που, όμως, επικεντρώνεται όλο και περισσότερο στις επιδόσεις).

Η προϋπόθεση αυτή σημαίνει ότι οποιοδήποτε πρόγραμμα εκπαίδευσης στα μέσα επικοινωνίας και αν εφαρμοστεί, θα είναι δύσκολο να ευδοκιμήσει, χωρίς την παράλληλη στήριξη της οικογένειας, χωρίς την ενίσχυση δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της κοινότητας (π.χ. χώρους άθλησης και επικοινωνίας για τα παιδιά) και χωρίς θεμελιώδεις μετατροπές στο γενικότερο εκπαιδευτικό σύστημα¹⁸.

Εδώ, λοιπόν, το ζήτημα δεν αφορά μόνον τους φορείς της πολιτείας που σχετίζονται με τα μέσα επικοινωνίας, αλλά απαιτεί μια συνολικότερη οικογενειακή και κοινωνική πολιτική που θα στηρίξει γονείς και δασκάλους στο ρόλο τους να αναπτύξουν και να καλλιεργήσουν τη σχέση τους με τα παιδιά τους.

Τέταρτη προϋπόθεση:

...που απορρέει από την προηγούμενη. Η εκπαίδευση στα μέσα επικοινωνίας, εκτός από εξειδικευμένο αντικείμενο, είναι μια στάση απέναντι στη μάθηση, που χρειάζεται να διατρέχει ολόκληρο το εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Είναι ένα κίνημα για τη γνώση, γιατί μέσο επικοινωνίας, όπως έλεγα πριν, είναι και κάθε εγχειρίδιο της ύλης του αναλυτικού προγράμματος. Αυτό σημαίνει ότι η κριτική στάση που καλλιεργείται από την εκπαίδευση στα ΜΜΕ, γενικεύεται από την τηλεόραση σε κάθε μέσο που χρησιμοποιούν τα παιδιά, με όλες τις προεκτάσεις που έχει κάτι τέτοιο για τις καθιερωμένες μεθόδους παροχής και αξιολόγησης της γνώσης. Δηλαδή γενικεύεται ακόμη και σε ό,τι «καλής» ποιότητας προϊόντα υποτίθεται ότι τους προσφέρουμε στα πλαίσια του αναλυτικού προγράμματος, κάτι που έχει προεκτάσεις ως προς τις καθιερωμένες μεθόδους παροχής και αξιολόγησης της γνώσης που χρησιμοποιούμε επισήμως σήμερα.

Πέμπτη προϋπόθεση:

Η προσαρμογή των παρεμβάσεων στις ανάγκες τις πολιτισμικής ομάδας στην οποία εφαρμόζονται. Τα προγράμματα της εκπαίδευσης στα μέσα επικοινωνίας, όπως εφαρμόζονται ανά τον κόσμο, είναι διαφορετικά και προσαρμοσμένα στις συνθήκες και τις ανάγκες της εκάστοτε κοινωνικής ομάδας στην οποία απευθύνονται.

Οι συνθήκες και οι ανάγκες δεν διαφέρουν μόνον από χώρα σε χώρα, αλλά και ανάμεσα σε κάθε τοπική κοινότητα. Γι' αυτό και δεν μπορούμε απλώς να δανειστούμε προγράμματα, όπως χρησιμοποιήθηκαν στο εξωτερικό, και να τα εφαρμόσουμε συλλήβδην στη χώρα μας,

---

¹⁸ Βλ. ενδεικτικά R. Hobbs «Η Ενσωμάτωση του Αλφαριθμητισμού στα Μέσα Επικοινωνίας στη Μέση Εκπαίδευση», *Ζητήματα Επικοινωνίας*, τχ. 6 (2007), σ. 59-72.

αλλά αφού διερευνήσουμε τις *ανάγκες* της κάθε συγκεκριμένης κοινότητας μέσα στη χώρα μας, να κατασκευάσουμε το πρόγραμμα που της ταιριάζει ακολουθώντας τους γενικούς άξονες της εκπαίδευσης στα μέσα επικοινωνίας.

Θα ήθελα να κλείσω με μια υπενθύμιση ενός θέματος τόσο αυτονόητου που το ξεχνάμε:

Ό,τι συζητάμε σήμερα, εδώ, είναι ο ενήλικος λόγος για την «τηλεόραση και τα παιδιά». Για τα ίδια, η τηλεόραση είναι τόσο δεδομένη όσο είναι το αυτοκίνητο ή το κινητό τηλέφωνο των γονιών και των δασκάλων τους. Όπως από εμάς εξαρτάται το αν θα αγαπήσουν τη φύση, τον αθλητισμό, την πεζοπορία και την άμεση και διαπροσωπική συνομιλία, έτσι και η θέση τους μπροστά στην τηλεόραση εξαρτάται από τη δική μας θέση μπροστά σε αυτή.

Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΚΑΙ Η ΒΙΑ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ

Φωτεινή Τσαλίκου

Καθώς μιλάμε ερήμην του παιδιού για το παιδί θα άξιζε να επιχειρήσουμε το αδύνατο. Να αποκεντρωθούμε από τη θέση του ενήλικα και να επιχειρήσουμε έστω για λίγο να ταυτιστούμε με το παιδί. Να υιοθετήσουμε το δικό του βλέμμα. Να οικειοποιηθούμε τη θέση του προκειμένου να συλλογιστούμε με ποιο τρόπο το ίδιο το παιδί αντιλαμβάνεται το θέμα ΜΜΕ και παιδί. Έτσι κι αλλιώς σε αυτό απευθυνόμαστε, γι' αυτό μιλάμε, αυτό είναι ο χρήστης (ο περίφημος και τόσο αλήθεια αγνοημένος "user"). Την δική του μιντιακή τροφή υποτίθεται πως θέλουμε να αναβαθμίσουμε.

Σαν σημείο αναφοράς στην διατύπωση των θέσεων μου θα ξεκινήσω λοιπόν με δυο μικρές ιστορίες με πρωταγωνιστή ένα παιδί.

Πρώτη ιστορία. Στην Αμερική. Είναι ο δάσκαλος που ρωτά στην τάξη τα παιδιά για τον Αμερικανό εφευρέτη που ανακάλυψε τον ηλεκτρικό λαμπτήρα. "Παιδιά ποιος μπορεί να μας πει τι χρωστάει ο αιώνας μας στον Τόμας Έντισον" "Ένας από τους μαθητές σηκώνει το χέρι και παίρνει το λόγο "δάσκαλε θα σας πω εγώ τι χρωστάει ο αιώνας μας. Χωρίς αυτόν τον κ. Έντισον θα βλέπαμε τηλεόραση στο φως των κεριών".

Δεύτερη ιστορία. Στην Αθήνα. Είναι η Ρένα, επτά ετών. Ετοιμάζεται με τη μαμά της να φύγουν από το σπίτι και η τηλεόραση παίζει στη διαπασών. Η μητέρα πάει να κλείσει την τηλεόραση και η μικρή διαμαρτύρεται φωνάζοντας "όχι, όχι, μην την κλείσεις". Μα αφού φεύγουμε λέει, με απορία η μαμά, γιατί να είναι ανοικτή η τηλεόραση; "Δεν πειράζει, όταν θα γυρίσουμε να είναι εδώ να παίζει" απαντά η μικρή.

Φαίνονται απλές αυτές οι δύο ιστορίες, όμως η αίσθηση μου είναι ότι δεν είναι απλές, είναι ψευδο-απλές. Δεν υπάρχει τίποτα πιο πολύπλοκο από τέτοιου είδους φαινομενικές απλοτητες. Τι μας λένε; Μας φέρνουν σε επαφή με τη φυσικότητα. Με τη φυσικότητα της πρόσληψης της μικρής οθόνης. Πόσο φυσική φαντάζει η μικρή οθόνη στα μάτια του μικρού παιδιού. Φυσική όπως είναι το φως που βλέπουμε, ο αέρας που αναπνέουμε. Φυσική όπως είναι η συντροφιά που περιμένουμε να υπάρχει μέσα στο σπίτι. Αυτονόητη λοιπόν και δεδομένη και προαπαιτούμενη η τηλεόραση στον παιδικό ορίζοντα.

Η επίκληση της φυσικότητας εντείνει το μέγεθος της δικής μιας ενήλικης υπευθυνότητας απέναντι στη διαχείριση αυτού του μικρού τετράγωνου κουτιού. Χαρακτηριστική είναι μια έρευνα που κάναμε με τους φοιτητές μου στο Πάντειο. Ζητήσαμε από παιδιά πέντε ετών να ζωγραφίσουν μια τηλεόραση. Θα άξιζε να είχα εδώ τις ζωγραφιές να τις βλέπατε, θα ονόμαζα τις παιδικές αυτές ζωγραφιές "Αντικριστοί καθρέφτες"

Τα μικρά παιδιά ζωγραφίζουν την τηλεόραση σαν να βλέπουν στον καθρέφτη τον εαυτό τους. Το τετράγωνο κουτί, η οθόνη είναι το πρόσωπο τους, προσθέτουν τα παράθυρα στη θέση των ματιών τους, βάζουν την πόρτα σα να είναι το στόμα, βάζουν μια καμινάδα πάνω σα να είναι τα μαλλιά τους. Η φυσικότητα που σας έλεγα πριν. Το προφανές. Η τηλεόραση είναι

το πρόσωπό τους, είναι η προέκταση του εαυτού τους.

Καταλαβαίνετε λοιπόν ότι αυτή η προέκταση του εαυτού υποχρεώνει εμάς τους ενήλικους να τοποθετηθούμε απέναντι στο αντικείμενο "τηλεόραση" υιοθετώντας μια στάση πέραν του καλού και του κακού. Όπως πέραν του καλού και του κακού είναι η ίδια μας η ύπαρξη. Αυτή η πέραν του καλού και του κακού πρόσληψη της τηλεόρασης από το παιδί θεωρώ ότι είναι ένα σημαντικό ενήλικο μάθημα.

Η πέραν του καλού και του κακού τοποθέτηση βρίσκεται σε αντιδιαστολή με τους επιστημονικούς λόγους που αρθρώνονται για την τηλεόραση και βρίθουν από κάθε λογής δαιμονοποιήσεις, εύκολες και αλόγιστες στοχοποιήσεις και εξίσου εύκολες και αλόγιστες αγιογραφίες. Ο Μανιχαϊσμός, η κατάτμηση του κόσμου σε καλά και κακά αντικείμενα επιμένει να είναι ένας προσφιλής ενήλικος τρόπος θέασης της πραγματικότητας.

Μέσα από την πληθώρα των διαφορετικών προσεγγίσεων που κατακλύζουν το θέμα "βία παιδί και τηλεόραση", υπάρχει κάτι που μοιάζει να μην μπορεί να αμφισβητηθεί: Αναφέρομαι εδώ στις έρευνες που εδώ και 35 χρόνια εκπονεί στην Αμερική ο Gerbner. Οι λεγόμενοι, "καθέξην θεατές" πάσχουν από το σύνδρομο ενός μοχθηρού κόσμου (Mean world syndrome). Πρόκειται για ένα κόσμο όπου κυριαρχούν ο φόβος του εγκλήματος, η επιφύλαξη, η δυσπιστία, η αναζήτηση της κατασταλτικής λειτουργίας του κράτους ως σωτηρία.

Έχει βρεθεί λοιπόν ότι οι συστηματικοί χρήστες της μικρής οθόνης, ανησυχούν πολύ περισσότερο από τους άλλους και ζουν υπό τη σκιά και την απειλή ενός συνεχώς διογκωμένου φόβου.

Οι καθ' έξιν θεατές, κυρίως τα πολύ μικρά παιδιά, οι γέροι καθώς και άτομα που ανήκουν στη γκριζα ζώνη μιας ενδιάμεσης περιοχής, πάσχουν από αυτό που ονομάστηκε, νομίζω πολύ εύστοχα, mean world syndrome, το σύνδρομο ενός μοχθηρού κόσμου. Ενός κόσμου που κατακλύζεται από μια διάχυτη απειλή, ενός κόσμου όπου κυριαρχεί ο φόβος κι εσύ, ως τηλεθεατής, κινδυνεύεις όταν είσαι παιδί, να γίνεις θύμα αυτού του φοβογόνου πλαισίου. Ανά πάσα στιγμή δηλαδή υπάρχει ένας κίνδυνος που αιωρείται. Και έχει βρεθεί ότι αν έχεις έτσι από μικρός ζήσει κι εκπαιδευθεί, όταν μεγαλώσεις το σύνδρομο ενός μοχθηρού κόσμου καθορίζει τον ψυχισμό σου και σε μεταμορφώνει σε έναν φοβισμένο ενήλικα.

Και ξέρετε, ένας φοβισμένος ενήλικας μπορεί να είναι σε ορισμένες εξουσίες αρεστός ως εξαίσιο πειθήνιο όργανο, ωστόσο το τίμημα είναι βαρύ καθώς παύει να λειτουργεί σαν ένας ελεύθερος πολίτης και διαμορφώνεται σε έναν ανελεύθερο, φοβισμένο πολίτη. Ένα πολίτη που τα στοιχεία της προσωπικότητάς του ταιριάζουν με αυτό που πριν από αρκετά χρόνια ο Adorno είχε ονομάσει "αυταρχικό τύπο προσωπικότητας". Μια προσωπικότητα που φοβάται τις αλλαγές, θέλει τα πράγματα να μένουν ως έχουν, να υπερισχύει πάντα το ίδιο, θέλει τη σιγουριά μιας ανώτατης αρχής που να τον εποπτεύει

Το θέμα βία και τηλεόραση είναι ένα πολυσυζητημένο, πολυμεταχειρισμένο θέμα και όμως δεν είναι εν τέλει εξαντλημένο. Έχουμε πάρα πολλά στοιχεία και γνώσεις για μια ποσοτικοποιημένη αποτίμηση της βίας. Ως προς την ποιοτική της όμως αποτίμηση υπάρχουν πολλά κενά.

Υπάρχει μια πληθώρα αλληλοσυγκρουόμενων απόψεων που διατυπώνονται για να ερμηνεύσουν το φαινόμενο της τηλεοπτικής βίας και πως αυτή επιδρά στο παιδί. Θα επιχειρήσω μέσα από αυτό το χάος των διαφορετικών τοποθετήσεων να κρατήσω ορισμένες χρήσιμες, κατά τη γνώμη μου, σκέψεις.

Ως προς το θέμα βία και τηλεόραση τρεις είναι οι βασικές θέσεις που έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί.

- Πρώτον, οι τηλεοπτικές σκηνές βίας οδηγούν σε επιθετικές τάσεις.
- Δεύτερον, επιθετικές τάσεις που ενυπάρχουν στο άτομο οδηγούν στην επιλογή βίαιων σκηνών.
- Τρίτον, επιθετικές τάσεις και επιλογή τηλεοπτικών σκηνών βίας είναι και τα δυο προϊόντα μιας τρίτης συνθήκης, οφείλονται και τα δυο σε άλλους π.χ. κοινωνικούς παράγοντες που δεν έχουν σχέση με τα μέσα επικοινωνίας.

Οι δυο πρώτες εκδοχές, μηχανιστικές και απλουστευτικές, δεν φαίνεται να τεκμηριώνεται μέσα από την έρευνα. Πρόσφατα εστιάζεται η ερευνητική προσοχή σε ποιο βαθμό τα παιδιά τηλεθεατές, οι μελλοντικοί επιθετικοί ενήλικες, ταυτίστηκαν με τους τηλεοπτικούς τους ήρωες, σε πιο βαθμό πίστεψαν ότι αυτά που βλέπουν είναι πραγματικά. Παιδιά ηλικίας πέντε ετών δεν έχουν τα γνωστικά εφόδια ώστε να αντιληφθούν ότι αυτά που συμβαίνουν στη μικρή οθόνη μπροστά στα έκθαμβα μάτια τους δεν είναι αληθινά, είναι ψεύτικα. Ακόμα και τα καρτούν θεωρούν ότι μπορεί να εισβάλλουν την επόμενη στιγμή μέσα στο δωμάτιό τους. Ένας λοιπόν από τους παράγοντες που συνδέθηκε με την επιθετικότητα του ενήλικα όταν έβλεπε ως παιδί αυτές τις σκηνές, ήταν να μην μπορεί να διακρίνει το αληθινό από το φανταστικό. Αυτό είναι όμως κάτι που χαρακτηρίζει λίγο πολύ όλα τα άτομα στην πρώτη-πρώτη παιδική ηλικία.

Σε κάθε περίπτωση είναι προφανές ότι δεν αρκεί π.χ., ένας πατέρας να δέρνει το παιδί του ή να μην έχει να φάει, για να πιστοποιηθεί η ύπαρξη ενός βίαιου περιβάλλοντος. Σημαντικό ρόλο θα παίξει το πως το παιδί το ίδιο θα ερμηνεύσει τα ερεθίσματα που έζησε στο περιβάλλον του, αν δηλαδή θα τα ερμηνεύσει ως βίαια και καταστροφικά και απειλητικά για τη ζωή του. Και αυτό είναι κάτι που δεν είναι *a priori* δοσμένο.

Η υιοθέτηση προτύπων βίας εξαρτάται τελικά από το βαθμό ομοιότητας των μηνυμάτων βίας που δέχεται κάποιος σε σχέση με τις καταστάσεις του περιβάλλοντος του. Αξίζει λοιπόν να μην εστιάζουμε αποκλειστικά και μόνον το βλέμμα μας στη μικρή οθόνη υποτιμώντας τη σημασία μιας αναπότρεπτης βίας που ενδέχεται να ζει το παιδί στη γειτονιά, στο σχολείο, στην οικογένεια.

Πολύ πιο σημαντική από την ποσοτική αποτίμηση είναι η ποιοτική αποτίμηση της τηλεοπτικής βίας. Οι εποχές που οι κακοί στα τηλεοπτικά προγράμματα -κυρίως σε σίριαλ και ταινίες-τιμωρούνταν φαίνεται πως ανήκει στο παρελθόν. Χαρακτηριστική είναι η Αμερικανική διαπανεπιστημιακή έρευνα του Ντανιέλ Λιντς. Οι κακοί ήρωες στο 40% των προγραμμάτων

– όχι μόνον δεν τιμωρούνται αλλά παρουσιάζονται ως ήρωες, έτσι ώστε τα παιδιά, να ταυτίζονται πιο εύκολα μαζί τους.

Στα τρία από τα τέσσερα προγράμματα που αναλύθηκαν ο κακός κάνει ο,τι κάνει χωρίς το ελάχιστο ίχνος τύψης η μετάνοιας. Η έρευνα έδειξε επίσης πως οι σκηνές βίας μπορεί να μην έχουν αυξηθεί σε σχέση με το παρελθόν, έχει όμως αυξηθεί το ποσοστό τους στη ζώνη υψηλής τηλεθέασης. Η βία γίνεται αποδεκτή στον παιδικό ψυχισμό σαν κάτι το φυσικό, το ενδεχόμενο. Θα έλεγα εδώ, "φυσικοποιείται" και αυτό είναι ίσως το πιο τρομαχτικό, η αίσθηση ότι η βία είναι ενταγμένη στην καθημερινότητα μας, σαν το νερό και το ψωμί. Αποκτά οικείο πρόσωπο. Δεν τρομάζει. Δεν διαταράσσει. Ιδού η πιο ύπουλη λειτουργία της μικρής οθόνης.

Έχουμε εδώ να κάνουμε με ένα φαινόμενο που δεν υποσκάπτει μόνο την ψυχική υγεία των παιδιών αλλά υπονομεύει αυτή τούτη την έννοια της ανθρώπινης ελευθερίας. Σε κάθε περίπτωση αξίζει να επισημανθεί ότι είναι άστοχος ο όρος "μαζική επικοινωνία". Δεν είναι ποτέ μαζική η επικοινωνία. Ο,τι κι αν αντιλαμβανόμαστε με τον όρο "επικοινωνία" η αλήθεια είναι ότι, όλοι βλέπουμε την ίδια εικόνα αλλά ο καθένας την εικόνα που βλέπει τη βλέπει διαφορετικά. Κι αυτό βέβαια ισχύει και για το παιδί.

Όσον αφορά στα δικαιώματα του παιδιού, ξέρετε στο όνομα της προστασίας των δικαιωμάτων τους πόσο πολύ καταστρατηγούνται αυτά τα περίφημα δικαιώματα. Πόσο για παράδειγμα, ακόμα και αυτές οι εκπομπές των reality όταν παραβιάζονται με ένα κατάφωρο τρόπο τα δικαιώματα των παιδιών όταν π.χ. εμφανίζεται η μάνα, κραυγάζουσα ότι "το παιδί είναι δικό μου", κι εμφανίζεται ο σύζυγος "όχι, τον έκανες με τον αλβανό και τι θα σε κάνω μωρή" κλπ, κι εκείνη την ίδια στιγμή, στην ώρα της υψηλής τηλεθέασης να ξέρεις ότι παρακολουθούν τα μικρά παιδιά, βλέπουνε την εκπομπή και εκτίθενται στην κακοποίηση που αλόγιστα υφίστανται.

Δε χρειάζεται να είσαι ψυχολόγος για να καταλάβεις πόσο καταστροφικές είναι τέτοιες τηλεοπτικές σκηνές, τις οποίες και λυπάμαι για το επάγγελμά μου. Ψυχολόγοι νομιμοποιούν, με την παρουσία τους και το "επιστημονικό τους" κύρος.

Θα ήθελα να τελειώσουμε αισιόδοξα, λέγοντας ότι υπάρχει κάτι να γίνει, προφανώς υπάρχει κάτι να γίνει και μπορεί κάτι να γίνει. Και θα πω αυτό που λέει ο Φρόντ για τη ζωή: "δεν είναι ποτέ ούτε τόσο όμορφη η ζωή, ούτε τόσο άσχημη όσο τη φανταζόμαστε, είναι όμως το μόνο που έχουμε". Μπορούμε να το εφαρμόσουμε στην τηλεόραση.

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΜΜΕ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΠΟ ΕΜΑΣ ΤΟΥΣ ΜΕΓΑΛΟΥΣ

Νίκος Πιλάβιος

Θα ήθελα να αρχίσω αυτό το κείμενο όχι ως Παραγωγός Παιδικού Τηλεοπτικού Προγράμματος, αλλά ως γονιός, με κάτι που είναι άμεσα συνδεδεμένο με το θέμα της προστασίας των παιδιών από την τηλεόραση: με το πρόγραμμά της. Όταν ως γονείς, λοιπόν, λέμε ότι η τηλεόραση βλάπτει τα παιδιά μας και με τα προγράμματά της και πρέπει η Πολιτεία να τα προστατεύσει, στην ουσία δεν είναι σα να λέμε ότι πρέπει να τα προστατεύσει κάποιος άλλος εκτός από μας που βάζουμε αρκετές φορές τα παιδιά μας μπροστά στην τηλεόραση, μόνο και μόνο για να βρούμε την ησυχία μας; Την περίοδο που εργαζόμουν ως Προϊστάμενος και Παραγωγός του Τμήματος Παιδικών Εκπομπών της ΕΡΤ παιζόταν ένα αμερικάνικο σήριαλ, η «Δυναστεία». Παιζόταν μία φορά την εβδομάδα, στις έντεκα το βράδυ, ακριβώς επειδή ήταν εξαιρετικής ψυχολογικής – κυρίως – βίας.

Εκείνη την εποχή άρχισαν να έρχονται και οι πρώτες θεαματικότητες, γιατί μέχρι τότε δεν υπήρχαν, και μου έκανε τρομερή εντύπωση να βλέπω σταθερά από εβδομάδα σε εβδομάδα ότι η θεαματικότητα της σειράς αυτής σε παιδιά έξι με εννιά χρονών στις έντεκα η ώρα το βράδυ ήταν 45%. Θεωρητικά έπρεπε να είναι μηδέν, κι όμως 45% των παιδιών που την άλλη μέρα το πρωί θα έπρεπε να πάνε σχολείο ξαγρυπνούσαν ως τις δώδεκα τη νύχτα για να δουν, μαζί με τους γονείς τους προφανώς, τη «Δυναστεία». Και το αποκορύφωμα; Ένα βράδυ, καλεσμένος σε ένα φιλικό σπίτι για φαί, άκουσα τη μητέρα να φωνάζει στο δωδεκάχρονο γιο της: «αν δεν τελειώσεις και τα αυριανά μαθήματα δεν έχει το βράδυ Δυναστεία». Ακόμα και τώρα που το γράφω και το έχω ακούσει με τα ίδια μου τα αφτιά, δεν το πιστεύω!

Πώς μπορούν λοιπόν να προστατευθούν τα παιδιά από τηλεοπτικά προγράμματα που τα βλάπτουν; Νομίζω ότι θα έλεγε κανείς ψέματα – έστω και ασυνείδητα – αν υποστήριζε ότι έχει βρει 100% τον τρόπο προστασίας των παιδιών από την τηλεόραση. Κάτι τέτοιο μοιάζει να νομίζει εκείνος που επινόησε την προειδοποιητική σήμανση των εκπομπών με τα σύμβολα που εμφανίζονται πάνω στη δεξιά γωνία. Φαντάζεστε ότι μπορεί ποτέ ένα παιδί, γύρω στα δέκα, που βλέπει κάτι πονηρό στην τηλεόραση μόνο του στο σαλόνι, μόλις δει το σήμα που λέει «απαιτείται η γονική συναίνεση» να σηκώνεται και να πηγαίνει τρέχοντας στην κουζίνα και να λέει, «μαμά με αφήνεις να δω την εκπομπή»; Νομίζω ότι εκείνος που επινόησε αυτά τα σύμβολα απλώς θα πρέπει να μην έχει παιδιά. Και πάντως επέτρεψε στα κανάλια να προβάλλουν ότι θέλουν, όποτε θέλουν, χωρίς ενοχές και δισταγμούς, αφού τους έδωσε το άλλοθι ότι προειδοποιούν.

Στη δική μου εποχή, πριν εμφανιστεί η τηλεόραση, υπήρχε μόνο ο κινηματογράφος. Ήταν ή κατάλληλος, ή ακατάλληλος και ή σε πηγαίνανε ή δεν σε πηγαίνανε. Αυτό θα πει, «καθαρές δουλειές». Τώρα τα παιδιά μπορούν – κάνει δεν κάνει – να δουν ό,τι θέλουν. Και τι βλέπουν; Βλέπουν άθλιους ανθρώπους, σκουπίδια της κοινωνίας, καθάρματα, μαφιόζους, ελε-

εινούς τύπους στις αμερικάνικες ταινίες, που εξιδανικεύονται και ηρωποιούνται, «παιγμένονι» από μεγάλους λαμπερούς ηθοποιούς σαν τον Μάρλον Μπράντο, τον Ρόμπερτ Ντε Νίρο κ.λπ. Όταν είσαι παιδί - ή και νέος ακόμα- και βλέπεις τον Αλ Πατσίνο που είναι τόσο γοητευτικός να είναι ένας φριχτός έμπορος ναρκωτικών, εξοικειώνεσαι με όλα αυτά τα πράγματα. Γι' αυτό έχουμε φτάσει σε μία εποχή όπου ένας καυγάς ανάμεσα σε οδηγούς αυτοκινήτου, καταλήγει να βγάζει ο ένας πιστόλι και να πυροβολεί φυσικότητα τον άλλον.

Αυτού του είδους την εξοικείωση κανένα Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο δεν μπορεί πια να την σταματήσει: κανένα «προειδοποιητικό σύμβολο» κατάταξης των τηλεοπτικών εκπομπών. Αλλά, ας υποθέσουμε ότι αυτά τα προειδοποιητικά σύμβολα είναι κάποια λύση. Πού θα έπρεπε να μπαίνουν οπωσδήποτε; Ποιο είναι το πιο βίαιο πρόγραμμα της τηλεόρασης; Είναι ή δεν είναι οι ειδήσεις; Μπαίνει εκεί σύμβολο; Όχι. Κι αν έμπαινε και σε αυτές σύμβολο, τότε δε θα έπρεπε να μπαίνει κι εκεί όπου γίνεται η μεγαλύτερη πλύση εγκεφάλου; Στις διαφημίσεις; Πιθανόν να αντιτάξει κανείς ότι επιστημονικά, αυτό δεν είναι πλύση εγκεφάλου. «Επιστημονικά», μπορεί να μην είναι: στην πράξη είναι. Γι' αυτό απαγορεύεται η διαφήμιση παιχνιδιών.

Και δεν είναι υποκρισία να απαγορεύουμε, από τη μια μεριά, τη διαφήμιση παιχνιδιών, αλλά να επιτρέπουμε, από την άλλη τη διαστρέβλωση του σεξουαλισμού των παιδιών στην τρυφερή μορφή που υπάρχει σε αυτά λέγοντάς τους ότι: «για να γίνουν γυναίκες που οι άντρες θα πέφτουν στα πόδια τους» ή «άντρες που οι γυναίκες θα πέφτουν στα πόδια τους», θα πρέπει να έχουν το τάδε κινητό, εκείνη τη μάρκα αυτοκίνητο, να πίνουν ετούτη τη μάρκα ουίσκι, μαρτίνι ή μπύρα, κι ακόμα τα αγόρια να φοράνε μια ειδική κολώνα που σε κάνει σοκολάτα και σε τρώνε κομμάτι-κομμάτι στο δρόμο τα κορίτσια κι εσύ χαμογελάς σαν ηλίθιος; Αν έχει κανείς την υπομονή να καθίσει μια μέρα στην τηλεόραση, έτσι σαν παιχνίδι, και δει τις διαφημίσεις παίρνοντας προσωπικά ό,τι λένε δηλαδή τι πρέπει να κάνεις για να είσαι πραγματική γυναίκα ή πραγματικός άντρας και να αρέσεις στο αντίθετο φύλο, μπορεί να γελάσει με την καρδιά του. Αλλά τα παιδιά τεσσάρων ως έντεκα χρονών, τι παθαίνουν όταν το βλέπουν αυτό;

Όλα τα παραπάνω οδηγούν, ως μια εισαγωγή απαραίτητη, για να οδηγηθεί κανείς στη σημασία της παραγωγής τηλεοπτικού προγράμματος ειδικά, για παιδιά. Η τηλεόραση απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες. Απευθύνεται σε ανθρώπους κάθε κοινωνικής τάξης, κάθε οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου. Δεν μπορεί όλο το πρόγραμμά της, εκτός αν είναι ειδικό παιδικό κανάλι, να κανονίζεται σύμφωνα με το γεγονός ότι τη βλέπουν μόνο παιδιά. Οπότε το ερώτημα είναι: Μήπως ο βασικός τρόπος προστασίας των παιδιών από την τηλεόραση, βρίσκεται στην παραγωγή παιδικού προγράμματος; Δηλαδή: Ένας ρεαλιστικός - πρακτικός, όχι θεωρητικός και «ευχολογικός» - τρόπος προστασίας των παιδιών από την πλευρά της ίδιας της τηλεόρασης δεν θα ήταν η παραγωγή καθημερινού ελληνικού παιδικού προγράμματος; Σίγουρα θα απαντούσε κανείς «ΝΑΙ». Αλλά διαβάζοντας κανείς ένα οποιοδήποτε τηλεπεριοδικό και παρακολουθώντας τις παιδικές εκπομπές που αναφέρονται σ' αυτό για μια ολόκληρη εβδομάδα, σε όλα τα κανάλια, θα έβλεπε ότι η απάντηση της ελληνικής τηλεόρασης είναι, «ΟΧΙ». Και να με ποια κριτήρια βγαίνει αυτό το συμπέρασμα:

Πρώτον: Ελληνικό παιδικό πρόγραμμα δεν είναι οι μεταγλωττισμένες στα ελληνικά γιαπωνέζικες, αμερικάνικες, γερμανικές και λοιπά εκπομπές κινουμένων σχεδίων. Όσο τέλειες κι αν είναι κι όσο ευγενικά μηνύματα κι αν στέλνουν, απλώς είναι μεταφρασμένο στα ελληνικά γιαπωνέζικο, αμερικάνικο κ.λπ. παιδικό πρόγραμμα.

Δεύτερον: Δεν είναι ελληνικό παιδικό πρόγραμμα να βλέπεις μισή ώρα κάθε μέρα έναν παρουσιαστή που διαβάζει γράμματα παιδιών, δείχνει ζωγραφιές τους και κάνει αστεία με μερικά άλλα παιδάκια που ζωγραφίζουν στο πλατό μαζί του.

Τρίτον: Δεν είναι ελληνικό παιδικό πρόγραμμα όταν δύο ηθοποιοί ο ένας ντυμένος κάποιο ζώο, λένε διάφορα συνδετικά αστεία για δευτερόλεπτα για να διαφημίσουν, στην ουσία, CD με παιδικά τραγούδια παραγωγής του καναλιού.

Τέταρτον: Ελληνικό παιδικό πρόγραμμα είναι εκείνο που ασχολείται σοβαρά με την ψυχαγωγία, την ενημέρωση και την καλλιέργεια των παιδιών από τεσσάρων έως δώδεκα χρόνων, αντλώντας τα θέματά του από την ελληνική παιδική λογοτεχνία, τις ανάγκες και τους προβληματισμούς των παιδιών που ζουν μέσα στην ελληνική κοινωνία και που μέσα από την ψυχαγωγία περνάει τις αξίες της ελληνικής παράδοσης· του ελληνισμού που η φυσιογνωμία του χαρακτηρίζεται από ό,τι ονόμασε ο Σεφέρης «ελληνικότητα». Και ο Σεφέρης δεν υπήρξε εθνικιστής που έβγαζε λαϊκίστικες πατριωτικές κορώνες, τύπου «πατρίς, θρησκεία, οικογένεια».

Αξίζει πραγματικά τον κόπο να ανοίξει κανείς ένα οποιοδήποτε τηλεπεριοδικό και να αναζητήσει μέρα-μέρα, σε όλα τα κανάλια, το παιδικό τους πρόγραμμα με τα παραπάνω κριτήρια. Νομίζω ότι θα δει ακριβώς αυτά που αναφέρθηκαν πιο πάνω.

Και για να μην μείνουμε σε θεωρίες και διαπιστώσεις, αλλά να περάσουμε και σε κάτι πρακτικό, πρέπει να αναρωτηθούμε: «Μπορεί να επέμβει η Πολιτεία ώστε να υπάρχει σταθερά παραγωγή και μετάδοση ενός πραγματικά ελληνικού παιδικού προγράμματος»; Κατ' αρχήν στην κρατική τηλεόραση μπορεί να το κάνει με νόμο, και στην ιδιωτική παρέχοντας οικονομικά κίνητρα.

Στην τριετία 1974 – 1978, η Ε.Τ.1 είχε ένα ελληνικό παιδικό πρόγραμμα που ήταν 1,5 ώρα μόνο την εβδομάδα, κι αυτό μόνο τα Σαββατοκύριακα. Από το 1978 έως το 1987 το παιδικό πρόγραμμα είχε φτάσει κατά μέσο όρο στις 2,5 ώρες την ημέρα, καθημερινά και με το 70% του προγράμματος ελληνικό. Αλλά ελληνικό παιδικό πρόγραμμα όλων των τηλεοπτικών ειδών: από ειδήσεις για παιδιά, έως σήριαλ βασισμένα στην ελληνική παιδική λογοτεχνία.

Από τα μέσα του 1988 το πρόγραμμα αυτό άρχισε να μειώνεται, μέχρι να φτάσει στις αναλογίες και στο είδος που είναι σήμερα, με μία ενδιάμεση περίοδο - τη χειρότερη - που κράτησε δύο με τρία χρόνια και ήταν κυριολεκτικά στο μηδέν, γιατί ο τότε Γενικός Διευθυντής θεωρούσε το παιδικό πρόγραμμα άχρηστο επειδή, «η κόρη του δεν έβλεπε παιδικά προγράμματα» κι έτσι το κατήργησε.

Το παιδικό πρόγραμμα δεν μπορεί να καλύπτεται ολόκληρο από ξένες ταινίες, ακόμα κι αν είναι του Ντίσνεϋ· δεν μπορεί μία να υπάρχει και μία να μην υπάρχει· μία να είναι ελλeni-

κό και μία να είναι ξένο· άλλοτε να παίζεται το πρωί, κι άλλοτε να παίζεται το βράδυ. Τι μπορεί να γίνει, λοιπόν, από την πλευρά της Πολιτείας - στην κρατική τηλεόραση κατ' αρχήν - για την παραγωγή και μετάδοση ελληνικού προγράμματος; Θα έπρεπε με νόμο να οριστούν στο οργανόγραμμα της Ε.Ρ.Τ. τα εξής:

- Πόσες ώρες παιδικό πρόγραμμα θα υπάρχει ημερησίως.
- Ποιες ηλικίες θα καλύπτει.
- Ποιες ώρες της ημέρας θα μεταδίδεται.
- Σε τι ποσοστό θα είναι ελληνικό και σε τι ξένο.
- Ποιες κατηγορίες τηλεοπτικών εκπομπών θα καλύπτει.

Και για την ιδιωτική τηλεόραση τι μπορεί να γίνει; Εκεί φυσικά τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά, καθώς πρόκειται για εμπορικές επιχειρήσεις όπου το κράτος δεν μπορεί να τους επιβάλλει μια υψηλή δαπάνη παραγωγής με ελάχιστες ή καθόλου πιθανότητες όχι μόνο κέρδους, αλλά και επιστροφής της δαπάνης.

Μπορεί όμως να δώσει κίνητρα, με διάφορους έμμεσους τρόπους, χωρίς οικονομική επιβάρυνση τόσο της Πολιτείας, όσο και των ιδιωτικών τηλεοπτικών σταθμών. Είναι σίγουρο ότι μπορούν να δοθούν τέτοια οικονομικά κίνητρα ώστε να υπάρξει παραγωγή σοβαρού ελληνικού παιδικού προγράμματος και στα ιδιωτικά κανάλια.

Είναι πολύ πιθανόν η Πολιτεία να δώσει λύση στο πρόβλημα του ελληνικού τηλεοπτικού παιδικού προγράμματος, αλλά η προστασία των παιδιών είναι μόνο ευθύνη του κράτους, των ΜΜΕ; Και οι γονείς, το σχολείο, δεν έχουν ευθύνη; Η κοινωνία; Κι όταν λέμε κοινωνία είναι κάτι μεταφυσικό και αφηρημένο, δεν είμαστε εμείς οι ίδιοι; Μήπως λοιπόν το θέμα της σχέσης παιδιών και τηλεόρασης είναι κάτι εξαιρετικά σοβαρό για να αφιεθεί μόνο στα χέρια τηλεοπτικών φορέων κάθε είδους, κρατικών και ιδιωτικών; Μήπως το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης, σίγουρα όχι όλο, αλλά το μεγαλύτερο ανήκει στους γονείς; Μήπως τα προβλήματα των παιδιών έχουν σχέση κυρίως με το ότι οι γονείς δεν έχουν καιρό για τα παιδιά τους, καθώς είναι απασχολημένοι με τα δικά τους προβλήματα: πώς θα κερδίσουν τη ζωή τους, πώς θα αυξήσουν την περιουσία τους ή τη δύναμή τους, το κύρος τους, το γόητρό τους· πώς θα συμβιώσουν με τον ή την σύντροφο που βιαστικά και επιπόλαια παντρεύτηκαν κ.λπ. κ.λπ. Έτσι είναι που δεν υπάρχει ουσιαστική σχέση ανάμεσα σε γονείς και παιδιά.

Δεν λέει κανείς ότι αυτός είναι ο μόνος λόγος, αλλά δεν είναι ένας από τους σπουδαιότερους; Η μάνα και ο πατέρας τρέχουν στις δουλειές τους και τα παιδιά παρκάρονται μπροστά στην τηλεόραση ή στα σχολεία. Κι εκεί στο σχολείο, ενθαρρύνεται ο ανταγωνισμός και δεν υπάρχει ουσιαστική επικοινωνία, ανθρώπινη ανάμεσα στον μαθητή και στο δάσκαλο επειδή κι αυτός είναι απασχολημένος με τα δικά του προβλήματα. Έτσι, τα παιδιά δεν προετοιμάζονται για να κατανοήσουν αυτό το μυστήριο και θαύμα που είναι η ζωή, αλλά απλώς για να βγάλουν το ψωμί τους. Κι έτσι πάει και το «ευ ζην». Δεν είναι λοιπόν και το σχολείο άλλος ένας

λόγος των προβλημάτων των παιδιών και της έλλειψης προστασίας τους;

Παίρνοντας, λοιπόν, όλα αυτά υπόψη τι θα κάνουμε με τα παιδιά; Είναι ευαίσθητα, ξύπνια, περίεργα, τρυφερά, ανοιχτά, έτοιμα να ρουφήξουν οτιδήποτε, αλλά δεν έχουν στοργή και αγάπη παρά μόνον ευκαιριακά, όποτε οι μεγάλοι έχουν λίγο καιρό γι' αυτό. Κι ύστερα, φταίει μόνο η τηλεόραση; Φταίει, αλλά η τηλεόραση είμαστε εμείς, η τηλεόραση είναι η εικόνα μας. Κι όταν αναρωτιόμαστε πώς θα προστατεύσουμε τα παιδιά από αυτήν μήπως στην ουσία αναρωτιόμαστε πώς θα τα προστατεύσουμε από εμάς; «Εμάς», τους μέσα και έξω από την τηλεόραση.

ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΜΜΕ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Χρήστος Παναγόπουλος

Η διαπίστωση πως η τηλεόραση αποτελεί σήμερα το κυρίαρχο Μέσο όχι μόνον επικοινωνίας αλλά και διαμόρφωσης κοινωνικών τάσεων και συμπεριφορών, συνιστά κοινό τόπο για την πλειονότητα των ανθρώπων, εκτός ίσως των ίδιων των ανθρώπων της τηλεοπτικής αγοράς που περιέργως πως, θέλουν να την αρνούνται.

Για όλους δε εμάς, που έχουμε υπηρετήσει το κοινωνικό σύνολο, μέσα από διάφορους φορείς και θέσεις, στους χώρους της πολιτικής, της επιστήμης, της δημοσιογραφίας, της τέχνης και της διανοήσεως, ακόμα - ακόμα και του συνδικαλισμού, αυτή η διαπίστωση ούτε θετική μπορεί να χαρακτηριστεί, ούτε και προοπτική αισιόδοξη μπορεί να αποτελέσει. Είναι όμως η πραγματικότητα.

Η τηλεόραση έχει πάρει τη θέση της αρχαίας εστίας. Γύρω από αυτή συγκεντρώνεται η οικογένεια, εκεί ψυχαγωγείται, εκεί ενημερώνεται, από τη θεματολογία της ξεκινούν οι πρώτες συζητήσεις, που την επόμενη ημέρα θα συνεχισθούν στο χώρο εργασίας, στην παρέα, στο σχολείο και τις παιδικές συντροφιάς. Όποιος την προηγούμενη δεν έχει παρακολουθήσει τα όσα σοβαρά, λιγότερο σοβαρά, γελοία, ακραία ή περίεργα έχει δείξει η μικρή οθόνη, κινδυνεύει να βρεθεί εκτός της όποιας συζήτησης αλλά και εκτός κοινωνικού περιγύρου, χαρακτηριζόμενος ως «ακοινωνήτος», στην περίπτωση που αυτό γίνεται κατ' εξακολούθηση.

Ο λόγος, βεβαίως, για τον οποίο οι άνθρωποι της τηλεόρασης αρνούνται αυτό το ρόλο, είναι πρόδηλος μια και η αποδοχή του συνεπάγεται τη διαχείριση ενός τρομερού βάρους κοινωνικής ευθύνης. Έτσι, προτιμάται η βολικότερη θεωρία ότι οι ίδιοι απλώς μεταφέρουν αυτά που το κοινωνικό σύνολο παράγει και βιώνει. Η αλήθεια όμως είναι σκληρή. Μέσα από τον τρόπο που διαχειρίζονται την ενημέρωση, μέσα από το στήσιμο των προγραμμάτων τους και την επιλογή των προσώπων που τις υλοποιούν, παράγεται κοινωνική πρώτη ύλη, διαμορφώνονται χαρακτήρες νέων ανθρώπων, πλάθονται συμπεριφορές και μοντέλα.

Το ζήτημα, λοιπόν, είναι πώς οι τηλεοπτικοί σταθμοί διαχειρίζονται αυτή την τεράστια και ακλόνητη επί του παρόντος δύναμη που έχουν σωρεύσει. Μια δύναμη που μόνον στο μέλλον, μπορεί να απειληθεί από τον μοναδικό ανταγωνιστή της: το Ίντερνετ και την Κινητή Τηλεόραση.

Τι κάνουν οι άνθρωποι που χειρίζονται τις τηλεοπτικές μας τύχες, προκειμένου να προστατέψουν τα παιδιά από την υπερέκθεση στο «φθηνό» και να τα βοηθήσουν στην αναζήτηση του υγιούς και του ορθού;

Η απάντηση σ' αυτή την ερώτηση, με όρους τηλεοπτικής αγοράς, είναι ακόμα πιο σκληρή από την προηγούμενη διαπίστωση περί κοινωνικής κυριαρχίας της τηλεόρασης.

Τα παιδιά στην «αγορά» μας - και λέω στην αγορά μας διότι και εγώ τα τελευταία χρόνια διαχειρίζομαι μέρος της - αντιμετωπίζονται ως «target group». Ως «κοινό - στόχος» δηλαδή. Ούτε ως νεαροί και άρα ιδιαίτερα εύπιστοι στην υπερβολή πολίτες, ούτε ως παιδιά που έχουν ανάγκη απορρόφησης γνώσης και αντίληψης πραγματικότητας. Τίποτα από όλα αυτά.

«Target – groups» - Ηλικίες 6 -14, 15 -24, 24 - 45. Ηλικίες που αν επιτύχεις να τις συνεπάρεσαι, τότε θα απολαύσεις τον καρπό της διαφήμισης. Και ο καρπός αυτός είναι ιδιαίτερα γλυκός και πλούσιος για το «target group» 15 – 24 που θεωρείται ο δεύτερος πιο «δυναμικός» αγοραστικά μετά το group 25 – 44. Άρα οι τηλεοπτικοί σταθμοί «στήνουν» εμπορικά επάνω σε αυτό το κοινό , προετοιμάζοντας το έδαφος για να ακολουθήσει η ηλικιακή ομάδα 6 - 14 ετών.

Όσο μεγαλύτερη η επιτυχία των προγραμμάτων, τόσο περισσότερα τα έσοδα. Όσο περισσότερο «βυθιστούν» οι ηλικιακές αυτές ομάδες στο ημερήσιο τηλεοπτικό πρόγραμμα ενός σταθμού, τόσο καλύτερα θα είναι τα πράγματα για το εμπορικό τμήμα του σταθμού.

Άρα, ας μην αναζητούμε ζώνες, παιδικά προγράμματα και «προστασία». Τα κανάλια, με κυρίαρχα βεβαίως τα ιδιωτικά που φυσικό είναι να επιδιώκουν κέρδος, «στήνουν» το πρόγραμμα όλης της ημέρας και κυρίως το «prime time», τις ζώνες δηλαδή υψηλής τηλεθέασης, πάνω ακριβώς σε αυτά τα ευαίσθητα «target group» 15 – 24 και δευτερευόντως 6 – 14.

Μα, θα πείτε η Πολιτεία τι κάνει, αν έτσι έχουν τα πράγματα; Η απάντηση είναι πως κάνει ό,τι μπορεί. Η Πολιτεία έχει θεσπίσει σειρά ρυθμίσεων και μέτρων που στόχο έχουν την προστασία του παιδιού και του εφήβου τόσο ως χρήστη των παραδοσιακών και νέων Μέσων όσο και ως δέκτη μηνυμάτων.

Η εθνική αλλά και η ευρωπαϊκή νομοθεσία προβλέπουν ρυθμίσεις για την προστασία των ανηλίκων, από την επίδραση των τηλεοπτικών απεικονίσεων, της πορνογραφίας, της τηλεοπτικής διαφήμισης, από την αυθαίρετη επέμβαση των Μέσων στην ιδιωτική ζωή των παιδιών καθώς και από την οποιαδήποτε εκμετάλλευση των νέων τόσο από τα ειδησεογραφικά όσο και από τα ψυχαγωγικά προγράμματα.

Ταυτόχρονα ανεξάρτητες αρχές όπως ο Συνήγορος του Παιδιού και το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης δραστηριοποιούνται στον τομέα της προστασίας ανηλίκων, ενώ θεσμικοί φορείς όπως το υπουργείο Παιδείας και οι Γενικές Γραμματείες Επικοινωνίας και Ενημέρωσης αλλά και το Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων, εκπονούν έρευνες, διοργανώνουν ημερίδες και συνέδρια, στοχευμένα απολύτως στους νέους και τη σχέση τους με τα Μέσα, προτείνοντας ή υιοθετώντας μέτρα και δράσεις για παιδιά και εφήβους. Όμως όσες κανονιστικές διατάξεις και αν υπάρχουν όσες ρυθμίσεις και αν επιβληθούν στα ΜΜΕ, όσες απαγορεύσεις και αν θέσουν γονείς ή σχολεία, τίποτα δεν μπορεί να συγκριθεί με τη δύναμη της εικόνας που διαχειρίζονται τα κανάλια και ιδιαίτερα αυτά που φθάνουν ελεύθερα στο σπίτι.

Είναι περισσότερο στα χέρια και στα μυαλά τα δικά μας, όσοι διαχειριζόμαστε το τόσο δυνατό και συγχρόνως ευπαθές μέσο, που είναι η τηλεόραση, να βρούμε τη δύναμη να τηρήσουμε ισορροπίες και αναλογίες τέτοιες που να μην βλάπτουν τις νέες γενιές, τις γενιές που σύντομα θα μας αντικαταστήσουν σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής μας, χωρίς ταυτόχρονα το πρόγραμμα να γίνεται αντιεμπορικό ή «δασκαλιστικό».

Και εδώ ως πρόεδρος της ΕΡΤ, επειδή ακριβώς δεν ζω με την ένταση και την πίεση του κέρδους που αντιμετωπίζουν οι ιδιώτες, μπορώ να πω ότι αν αναζητήσει κανείς με πιο κα-

θαρό μυαλό τις κατάλληλες λύσεις, αυτές υπάρχουν. Και υπάρχουν, διότι το πρόβλημα δεν είναι μόνον ελληνικό, είναι διεθνές. Και ως τέτοιο έχει απασχολήσει όλους τους μεγάλους σταθμούς και τα μεγάλα στούντιο παραγωγής τηλεοπτικού προγράμματος σε όλο τον κόσμο. Και οι απαντήσεις έχουν δοθεί. Είναι θέμα διάθεσης όσων διαχειριζόμαστε τηλεοπτικό χρόνο, και γενναίων αποφάσεων με άξονα την κοινωνική ευθύνη που αναλογεί σε μας και δεν είναι μικρή. Ως ΕΡΤ έχουμε την πολυτέλεια να υποστηρίζουμε ότι τα προγράμματά μας, σχεδόν στο σύνολό τους καθορίζονται από τις αρχές εκείνες που οι νόμοι λειτουργίας μιας δημόσιας τηλεόρασης ορίζουν.

Τα εκπεμπόμενα προγράμματά μας, η αγορά ξένου και ελληνικού προγράμματος για παιδιά και νέους αντιμετωπίζεται με σοβαρότητα και υπευθυνότητα ώστε με ελκυστικό τρόπο να επιτυγχάνεται το δίπολο ψυχαγωγία και επιμόρφωση. Αποφεύγουμε τον προγραμματισμό ακραίων εκπομπών κάθε είδους, παρ' όλο που γνωρίζουμε ότι αυτό κοστίζει και σε όρους τηλεθέασης και εμπορικά.

Είμαστε ο μόνος τηλεοπτικός φορέας στην Ελλάδα στον οποίο υπάρχουν ειδικά σχεδιασμένα παιδικά και νεανικά προγράμματα, ελληνικά και ξένα, συμπαραγωγές με μεγάλα ξένα δίκτυα, αναθέσεις και αγορές παιδικών προγραμμάτων που δεν αλλοιώνουν τον ψυχισμό των παιδιών και των εφήβων, προγράμματα που καθρεφτίζουν το σήμερα, τις αγωνίες, τις αναζητήσεις και τα όνειρα των ανηλίκων χωρίς παραμορφωτικό καθρέφτη.

Ταυτόχρονα, η ΕΡΤ φιλοξενεί προγράμματα της Εκπαιδευτικής τηλεόρασης του Υπουργείου Παιδείας, έναν προνομιακό μηχανισμό διάχυσης της γνώσης μέσω προγραμμάτων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και εκπομπών γενικής παιδείας και πληροφόρησης. Η Διεύθυνση εκπαιδευτικής τηλεόρασης καλύπτει τηλεοπτικά το σύνολο της ελληνικής επικράτειας μέσα από το ανοιχτό κύκλωμα της Δημόσιας Ραδιοτηλεόρασης και ορισμένους τοπικούς και περιφερειακούς τηλεοπτικούς σταθμούς. Περισσότερες από 600 μορφωτικές και εκπαιδευτικές εκπομπές προβάλλονται κάθε χρόνο από την ΕΤ-1.

Παράλληλα μέσω της Διεύθυνσης Περιφερειακών σταθμών της Ελληνικής Ραδιοφωνίας και σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας - Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και το ΙΟΜ υλοποιούμε ειδικό πρόγραμμα που στόχο έχει την εκπαίδευση και εξοικείωση των παιδιών με τις πρακτικές και τον τρόπο λειτουργίας των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Με επίκεντρο το ραδιόφωνο και με τη χρήση ψυχαγωγικών και εκπαιδευτικών μεθόδων, τα παιδιά καλούνται να μάθουν και να συμμετάσχουν ενεργά σε όλα τα στάδια παραγωγής μιας ραδιοφωνικής εκπομπής, μπαίνοντας στη θέση του παραγωγού, του ηχολήπτη, του εκφωνητή και του δημοσιογράφου. Παράλληλα, το πρόγραμμα περιλαμβάνει σύντομες παρουσιάσεις από στελέχη της ΕΡΤ και του ΙΟΜ σχετικά με την ιστορία, τον τρόπο λειτουργίας και τα επαγγέλματα των σύγχρονων Μέσων Επικοινωνίας ενώ συνοδεύεται και από τη διανομή ενημερωτικών εντύπων που σχεδίασε και υλοποίησε το Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων για την ιστορική εξέλιξη και τις νέες τεχνολογίες των ΜΜΕ στην ψηφιακή εποχή.

Μέχρι σήμερα, το ειδικό αυτό πρόγραμμα το έχουν παρακολουθήσει 21.000 παιδιά, αριθμός διόλου ευκαταφρόνητος.

Μια άλλη δράση της ΕΡΤ, για υπεύθυνα ακρόαση αυτή τη φορά, είναι η συνεργασία της με το δίκτυο ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΕ ΟΡΑΜΑ, στο πλαίσιο της οποίας υλοποιούμε σειρά εκπαιδευτικών προγραμμάτων για μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τα είδη και τις περιόδους της μουσικής. Οι μαθητές με ευθύνη των σχολείων τους συμμετέχουν στο πρόγραμμα που υλοποιεί η Διεύθυνση Μουσικών Συνόλων της ΕΡΤ με στόχο την καλλιέργεια μουσικής συνείδησης. Μόνον τον τελευταίο χρόνο, 3000 μαθητές από 48 σχολεία, είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν τη μουσική έτσι όπως μοναδικά αποκαλύπτουν τα μυστικά της οι ίδιοι οι άνθρωποι που την υπηρετούν.

ΑΥΤΟΥΡΘΜΙΣΗ – ΚΩΔΙΚΕΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Αρχοντούλα Παπαναγιώτου

Ως εκπρόσωπος της Ένωσης Ιδιωτικών Τηλεοπτικών Σταθμών Εθνικής Εμβέλειας (Ε.Ι.ΤΗ.Σ.Ε.Ε.) χαιρετίζω την πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Επικοινωνίας-Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης και του Υπουργού Επικρατείας και Θεόδωρου Ρουσόπουλου, αναφορικά με την έναρξη δημόσιου διαλόγου για την προστασία των ανηλίκων από τους κινδύνους που ενδεχομένως επιφυλάσσουν τα ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα των ΜΜΕ. Αυτή η δημόσια διαβούλευση αποτελεί για όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, και σε κάθε περίπτωση για την Ε.Ι.ΤΗ.Σ.Ε.Ε., επιτακτική ανάγκη, δεδομένου ότι η ψυχική, ηθική και σωματική ακεραιότητα των ανηλίκων, αποτελεί ύψιστο αγαθό που κάθε συντεταγμένη πολιτεία και κράτος δικαίου οφείλει να προστατεύει.

Πέραν, ωστόσο, από κοινώς αποδεκτή ανάγκη, η έναρξη δημοσίου διαλόγου για τα ζητήματα που άπτονται της προστασίας των ανηλίκων από τα ΜΜΕ αναδείχτηκε ως ανάγκη και υποχρέωση και μέσα από το ευρύτερο κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο, το οποίο έθεσε εξ αρχής δηλαδή ως βασική προτεραιότητα για τον ενιαίο κοινοτικό χώρο των ραδιοτηλεοπτικών υπηρεσιών, την προστασία των παιδιών. Πιο συγκεκριμένα τόσο η υπ. αριθμ. 89/552 Οδηγία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 3^{ης} Οκτωβρίου 1989 «για το συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών-μελών σχετικά με την άσκηση τηλεοπτικών δραστηριοτήτων» - γνωστή ως *Τηλεόραση Χωρίς Σύνορα* - , στο άρθρο 22 όσο και στο άρθρο 22β2 της υπ' αριθμ. 97/36 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30^{ης} Ιουνίου 1997 τροποποίηση της Οδηγίας « Τηλεόραση Χωρίς Σύνορα», προέβλεπαν μεταξύ άλλων την σκοπιμότητα συμμετοχής όλων των εμπλεκόμενων φορέων, όπως ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών, παραγωγών οπτικοακουστικών προγραμμάτων, ειδικών επιστημόνων για την παιδεία και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης καθώς και σχετικών συλλόγων, στα πλαίσια ενιαίου δημοσίου διαλόγου με στόχο την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της οδηγίας σημαντικό τμήμα και επιταγή της οποίας είναι η προστασία των ανηλίκων. Η ψήφιση στις 11-12-2007 της νέας οδηγίας υπ. αριθμ. 2007/65 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, η οποία αποτελεί την νέα τροποποίηση της οδηγίας ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ, επικυρώνει αυτή την ανάγκη αναγορεύοντας ως πλέον αποτελεσματικό μέσο για την επίτευξη της προστασίας την ενεργό συμμετοχή και πείρα όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Όπως αναργώς αναφέρεται στο προοίμιο της νέας οδηγίας «*Τα μέτρα για την επίτευξη στόχων δημοσίου συμφέροντος (όπως είναι αδιαμφισβήτητα εν προκειμένω η προστασία των ανηλίκων) στον αναδύμενο τομέα των υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων θα είναι αποτελεσματικότερα, εάν ληφθούν με την ενεργό υποστήριξη των ιδίων των παρόχων*». Παράλληλα το αναθεωρημένο άρθρο 3 παρ. 7 της εν λόγω τροποποιητικής οδηγίας προβλέπει ότι «*Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν καθεστώςτα συρρύθμισης ή/και αυτορύθμισης σε εθνικό επίπεδο στους τομείς που συντονίζει η παρούσα οδηγία στο βαθμό που τα νομικά τους συστήματα το*

επιτρέπουν. Τα εν λόγω καθεστώτα θα πρέπει να είναι ευρύτερα αποδεκτά από τους κύριους ενδιαφερόμενους στα οικεία κράτη μέλη και να προβλέπεται η ουσιαστική επιβολή της εφαρμογής τους.»

Αυτό όμως που καθιστά το εν λόγω εγχείρημα του ανοικτού δημοσίου διαλόγου πρόκληση για όλους μας, είναι η συνεκτίμηση της πείρας, θετικής ή αρνητικής, που έχουμε αποκομίσει από την έως τώρα διαχείριση του τόσο ευαίσθητου αυτού τομέα της προστασίας των ανηλίκων στα πλαίσια της ραδιοτηλεοπτικής δραστηριότητας.

Η δυνατότητα για δημόσια διαβούλευση και συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων στη διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού πλαισίου προστασίας των ανηλίκων δεν είναι κάτι νέο για την Χώρα μας. Πέρα από την ενσωμάτωση των ως άνω οδηγιών, στο νομικό μας σύστημα ήδη από το έτος 1995 και στα πλαίσια του Ν. 2328/1995 άρθρο 3 παρ. 16 και 17, υπάρχει ρητή πρόβλεψη για τη δυνατότητα θέσπισης κωδίκων δεοντολογίας ή συναφών κανονιστικών πράξεων ως προς το περιεχόμενο τηλεοπτικών προγραμμάτων μετά από συλλογική διαπραγμάτευση των εμπλεκόμενων φορέων και στην κατεύθυνση της από κοινού με το ΕΣΡ συρύθμισης των ζητημάτων αυτών. Το ΕΣΡ όφειλε να λαμβάνει υπόψη του τις σχετικές πράξεις και να συνεργάζεται με τις προβλεπόμενες επιτροπές που θα αναδεικνύονταν μεταξύ άλλων από τη συλλογική διαπραγμάτευση. Η δυνατότητα αυτή για δημόσιο διάλογο και συλλογική διαπραγμάτευση, με στόχο την συνεργασία μεταξύ φορέων και Πολιτείας, αν και προβλεπόμενη ήδη από το θεσμικό νόμο για τα ΜΜΕ, παρέμεινε έως σήμερα σε επίπεδο εξαγγελίας λόγω ευθυνών και αδικαιολόγητης αδράνειας όλων των εμπλεκόμενων φορέων, ήτοι των τηλεοπτικών σταθμών, της οπτικοακουστικής βιομηχανίας και των δημοσιογραφικών ενώσεων αφενός και των κρατικών φορέων και του Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου αφετέρου.

Αποτέλεσμα του γεγονότος ότι ουδέποτε αξιοποιήθηκε στην χώρα μας η ουσιαστική αυτή δυνατότητα που είχαμε για δημόσια διαβούλευση, ήταν η Χώρα μας απλά να ενσωματώσει χωρίς καμία περαιτέρω εξειδίκευση τη σχετική οδηγία, ακολουθώντας ελλιπείς και αόριστες διατυπώσεις. Έτσι στο άρθρο 3 παρ. 14^ο του ν. 2328/1995, προβλέπεται ότι «*οι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί οφείλουν να μη μεταδίδουν προγράμματα, τα οποία ενδέχεται να βλάψουν σοβαρά τη σωματική, διανοητική ή ηθική ανάπτυξη των ανηλίκων και ιδίως προγράμματα που περιέχουν πορνογραφικές σκηνές ή σκηνές άσκοπης βίας*», το δε άρθρο 10 του π.δ. 77/2003 που αποτελεί τον Κώδικα Δεοντολογίας Ειδησεογραφικών – δημοσιογραφικών – πολιτικών εκπομπών», ορίζει ότι απαγορεύεται η παρουσίαση «*ανηλίκων μέσω εικόνας, ονόματος ή άλλου τρόπου που να καθιστά σαφή την ταυτότητά τους ή η συμμετοχή τους σε όλες τις εκπομπές που περιλαμβάνονται στον παρόντα κώδικα*». Πέραν των άκρως ελλιπών ως άνω διατάξεων δεν υπήρξε καμία περαιτέρω επεξεργασία ή εξειδίκευση σε νομοθετικό επίπεδο.

Στον αντίποδα της ελλιπούς νομοθετικής ρύθμισης, η μέχρι τώρα εμπειρία έχει καταδείξει ότι η σύνταξη κωδίκων δεοντολογίας μονομερώς από το ΕΣΡ και μάλιστα όχι συγκεκριμένου κώδικα δεοντολογίας για την προστασία των ανηλίκων και η αμιγώς κυρωτική λειτουργία του σε σχέση με την εφαρμογή ή όχι από τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς των διατάξεων για την προστασία των ανηλίκων, δεν λειτούργησε στο βαθμό που θα έπρεπε. Η πα-

ραδοχή αυτή σε καμία περίπτωση δεν συνεπάγεται άρνηση του θεσμικού ρόλου του ΕΣΡ από πλευράς μας. Θεωρούμε, όμως, ότι η αμιγώς μέχρι σήμερα κυρωτική λειτουργία του δεν αποτελεί την καλύτερη θεραπεία των τυχόν «παθολογικών» φαινομένων που παρουσιάζονται σε κάποιους τηλεοπτικούς σταθμούς. Η σύνταξη μονομερώς από το ΕΣΡ κωδίκων δεοντολογίας αποτελεί παρέμβαση σε θέματα επαγγελματικής ηθικής, που θα έπρεπε πρωτίστως να ρυθμίζονται από την ίδια την αγορά της ραδιοτηλεόρασης και τους εμπλεκόμενους σε αυτήν φορείς, όπως δημοσιογράφους, παραγωγούς οπτικοακουστικών έργων, διοικήσεις ραδιοτηλεοπτικών σταθμών και συγχρόνως η μονομερής θέσπιση ενέχει πάντα τον κίνδυνο επιβολής ενός κλειστού «μοντέλου» τηλεοπτικής δημοσιογραφίας και δεοντολογίας, που δεν βρίσκεται σε επαφή με τα δεδομένα της επαγγελματικής εμπειρίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι, ότι η πρώτη θεσμοθετημένη απόπειρα αυτορύθμισης στο ζήτημα της σήμανσης/κατάταξης των τηλεοπτικών εκπομπών δεν αντιμετωπίστηκε με την απαιτούμενη ωριμότητα τόσο από τους ίδιους τους τηλεοπτικούς σταθμούς όσο και από το ΕΣΡ. Πιο συγκεκριμένα, στο άρθρο 8 παρ. 4 του π.δ. 100/2000, προβλέπεται ότι «*με απόφαση του Υπουργού Τύπου και ΜΜΕ... καθορίζεται η διαδικασία κατάταξης των προγραμμάτων η οποία μπορεί να γίνεται, είτε από εσωτερική επιτροπή επιστημόνων που συγκροτείται σε κάθε τηλεοπτικό σταθμό, είτε από τις Επιτροπές Ελέγχου που λειτουργούν στο υπουργείο Τύπου και ΜΜΕ, διευρυμένες για το σκοπό αυτό με τρία μέλη του ΕΣΡ*», σε εκτέλεση δε των προβλεπομένων στο ως άνω άρθρο εκδόθηκε η με αριθμό 6138/Ε/17.3.2000 Υπουργική Απόφαση του Υπουργού Τύπου και ΜΜΕ, η οποία επικύρωσε την αρμοδιότητα των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών να συγκροτούν επιτροπές και να θεσπίζουν σύστημα κατάταξης και σήμανσης των τηλεοπτικών προγραμμάτων τους. Σε εκτέλεση και εφαρμογή όλων των ανωτέρω νομοθετικών ρυθμίσεων οι ραδιοτηλεοπτικοί σταθμοί πράγματι προχώρησαν σε συγκρότηση Επιτροπών Κατάταξης και Σήμανσης των εκπομπών, χωρίς όμως να έχει προηγηθεί η δημόσια ακρόαση που προβλέπεται από την ίδια την Υπουργική Απόφαση από όπου θα προέκυπτε για το ποιοι θα έπρεπε να συμμετέχουν σε αυτές τις επιτροπές και χωρίς να εξειδικευτούν τα κριτήρια κατάταξης των τηλεοπτικών εκπομπών, με αποτέλεσμα πολλές φορές να δίνεται η αίσθηση ότι η σήμανση επιλέγεται με βάση την ώρα μετάδοσης ενός τηλεοπτικού προγράμματος και όχι το αντίστροφο. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι στην Γαλλία, χώρα στην οποία εφαρμόστηκε για πρώτη φορά το σύστημα κατάταξης της σήμανσης των εκπομπών, επήλθαν τροποποιήσεις μετά από δημόσια ακρόαση και συστηματική έρευνα της λειτουργικότητάς του στην κοινωνία. Η Γαλλική δε Ανεξάρτητη Αρχή έχει απευθύνει κατευθύνσεις στους σταθμούς, με κριτήρια που ενδεικτικώς, μπορούν να λαμβάνονται υπόψη κατά την διαδικασία κατάταξης των προγραμμάτων.

Η έλλειψη του δημοσίου διαλόγου και ως συνέπεια της απαραίτητης συναίνεσης, είχε ως αποτέλεσμα η ίδια η Εποπεύουσα Αρχή να αποδυναμώνει τον ρόλο των επιτροπών ως θεσμοθετημένων οργάνων αυτοδέσμευσης και αυτοελέγχου των ραδιοτηλεοπτικών φορέων, αναφορικά με το ζήτημα της κατάταξης και σήμανσης των εκπομπών, επιβάλλοντας κυρώσεις αρχικά με την μορφή σύστασης για την μετάθεση της ώρας μετάδοσης και μετά με την

μορφή προστίμων λόγω μη συμμόρφωσης. Το ΣΤΕ με την υπ αριθμ 2631/2006 απόφασή του ακύρωσε την ως άνω απόφαση του ΕΣΡ, δεχόμενο ότι ο έλεγχος του ΕΣΡ εξαντλείται μόνο στο περιεχόμενο των μεταδιδόμενων εκπομπών και μόνο στο μέτρο που το ΕΣΡ κρίνει και αιτιολογεί ειδικά ότι μία εκπομπή είναι ικανή να βλάψει τους ανήλικους. Η εν λόγω απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας διατυπώνει με σαφήνεια ότι ο έλεγχος του ΕΣΡ σε σχέση με τη σήμανση και την κατάταξη των τηλεοπτικών εκπομπών, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υποκαταστήσει το έργο των εσωτερικών Επιτροπών των Σταθμών και της σαφούς βούλησης του Έλληνα νομοθέτη να αναθέσει το συγκεκριμένο έργο της σήμανσης και της κατάταξης των τηλεοπτικών εκπομπών απευθείας στους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς, χωρίς ανάμειξη του ΕΣΡ.

Σε κάθε περίπτωση ουδείς αμφισβητεί ότι υπάρχει ανάγκη προστασίας των ανηλίκων στα ΜΜΕ ενόψει της αδιαμόρφωτης προσωπικότητάς τους από τη μία πλευρά και της αυξημένης δύναμης επιρροής και διεισδυτικότητας του τηλεοπτικού μέσου από την άλλη. Αυτό, εξάλλου, έχει αποτυπωθεί, όπως αναφέρθηκε και συνοπτικά ανωτέρω, και στο σύνολο της νομοθεσίας τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, ως νόμιμος περιορισμός της ελευθερίας της έκφρασης. Ωστόσο ο προβληματισμός που τίθεται είναι πώς επιτυγχάνεται η αποτελεσματικότερη προστασία των ανηλίκων: μέσω νομοθετικού πλέγματος πολλές φορές γενικόλογων διατάξεων, με εφαρμογή αυστηρών και στυγνών κυρώσεων χωρίς την συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων ειδικευμένων επιστημόνων όπως παιδοψυχολόγων, κοινωνιολόγων κλπ ή με την εφαρμογή κωδίκων δεοντολογίας που αποτελούν προϊόν διαβούλευσης της οπτικοακουστικής βιομηχανίας, των ενδιαφερομένων ενώσεων (δημοσιογράφων ή παραγωγών οπτικοακουστικών έργων) ή/και του κράτους μέσω των Ανεξάρτητων Αρχών και του αρμοδίου Υπουργείου;

Η θέση μας είναι ότι η μόνη λύση δεν μπορεί να είναι παρά η δεύτερη, δηλαδή η λύση της αυτορύθμισης. Η απόπειρα προστασίας των ανηλίκων από τις πιθανές αρνητικές επιρροές των ΜΜΕ στην ψυχοσύνθεσή τους, μόνον μέσα από διαδικασίες στυγνών διοικητικών κυρώσεων ή μονομερώς καταρτισμένων κωδίκων δεοντολογίας ή ενδεχομένως μέσω νομοθετικών ρυθμίσεων και δικαστικών κυρώσεων δεν αποτελεί μοντέλο προστασίας που αποδίδει στην πράξη. Η λύση δεν είναι η ποινικοποίηση της δημοσιογραφίας και η φίμωση των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών, οι οποίοι σε κάθε περίπτωση πρέπει να έχουν ουσιαστική συμμετοχή στην λήψη αποφάσεων γύρω από το συγκεκριμένο θέμα. Αυτό σημαίνει, ότι δεν αρκεί η επιβολή οποιασδήποτε ποινής υπό μορφή προστίμου ή άλλων κυρώσεων, καθόσον μία τέτοια ανέλεγκτη και υπό αμφισβήτηση επιβολή ποινών και κυρώσεων είναι δυνατό να παραβιάσει το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης και το δικαίωμα πληροφόρησης (αμφοτέρων ρητώς αναγνωρισθέντων παγκοσμίως ως θεμελιακών συνταγματικών δικαιωμάτων). Αυτό που απαιτείται είναι τα ίδια τα ΜΜΕ να συμβάλουν σημαντικά μέσω συστημάτων αυτορύθμισης, ούτως ώστε να επιτευχθούν τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα στον τομέα της προστασίας των ανηλίκων, πρακτική η οποία ήδη έχει επιτυχώς δοκιμαστεί στην πράξη ως προς άλλους τομείς όπως είναι αυτός της διαφήμισης .

Με τον όρο αυτορύθμιση εννοούμε την αντιμετώπιση του προβλήματος από τους ίδιους τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς με τη δημιουργία ενός κώδικα δεοντολογίας.

Το πρώτο θέμα που τίθεται είναι κατά πόσο οι ρυθμίσεις για την προστασία των ανηλίκων θα συμπεριληφθούν σε ένα ενιαίο κώδικα για το σύνολο των τηλεοπτικών εκπομπών ή θα αποτελέσουν το περιεχόμενο ενός ξεχωριστού κώδικα δεοντολογίας. Σε κάθε περίπτωση και όποια λύση και εάν επιλεγεί, τα βασικά ερωτήματα που τίθενται είναι:

Πρώτον κατά πόσο *αυτός ο κώδικας δεοντολογίας θα είναι προϊόν μονομερούς επεξεργασίας από τους ιδιοκτήτες των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών*. Αυτή είναι μία πρακτική που συνήθως αμφισβητείται από τις δημοσιογραφικές ενώσεις και από τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους φορείς, οι οποίοι είναι επιφυλακτικοί απέναντι σε αυτές «τις Χάρτες», όπως τις ονομάζουν, των Επιχειρήσεων που πολλές φορές ενσωματώνονται στις συμβάσεις εργασίας των δημοσιογράφων και συνεπάγονται κυρώσεις σε βάρος τους,

Δεύτερον, κατά πόσο ο κώδικας δεοντολογίας *θα είναι προϊόν πολυμερούς επεξεργασίας από τις επαγγελματικές οργανώσεις των εμπλεκόμενων φορέων, πρωτίστως των επαγγελματικών οργανώσεων των δημοσιογράφων και των ιδιοκτητών και δευτερευόντως των επαγγελματικών οργανώσεων των παραγωγών οπτικοακουστικών έργων;*

Ή

Τρίτον *κατά πόσο θα είναι αποτέλεσμα και της συνεργασίας των Ανεξάρτητων Αρχών (ΕΣΡ, Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, Υπουργείο Τύπου), που εγγυώνται τη διασφάλιση των συνταγματικών αξιών στον τομέα της πληροφόρησης και της επικοινωνίας;*

Αυτά είναι όλα θέματα που εξετάζονται από την ένωσή μας και πρόκειται στο εγγύς μέλλον να τοποθετηθούμε συγκεκριμένα. Σε συνάρτηση με τα ανωτέρω, δεν θα πρέπει να λησμονηθεί η αναγκαιότητα ουσιαστικής συμμετοχής στις διαβουλεύσεις, επιστημόνων ειδικά καταρτισμένων στην ψυχολογία των ανηλίκων και ενδεχομένως ειδικών οργανώσεων ή κοινωνικών ομάδων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ευρύτερης προστασίας των δικαιωμάτων των ανηλίκων. Και κυρίως επιστημόνων που παρακολουθούν, εναρμονίζονται και εκσυγχρονίζονται με τις κοινωνικές εξελίξεις και τα διαμορφούμενα ανά εποχή πρότυπα των ανηλίκων, έτσι ώστε να διαμορφώνουν ευέλικτες και προσαρμοσμένες με την εποχή αντιλήψεις και όχι απαρχαιωμένες, συντηρητικές και ξεπερασμένες εμμονές και προκαταλήψεις.

Πέραν των ανωτέρω, βασικό θέμα προς εξέταση είναι και το εξής: ποιος θα είναι ο τρόπος εφαρμογής του Κώδικα Δεοντολογίας και κυρίως ποιο μοντέλο επιβολής κυρώσεων στα πλαίσια της εφαρμογής του Κώδικα θα επιλεγεί όπως πειθαρχική εσωτερική διαδικασία, επικύρωσή του και εφαρμογή του από την Ανεξάρτητη Αρχή κλπ).

Οιοδήποτε από τα ανωτέρω μοντέλα αυτορρύθμισης, η επιλογή μεταξύ των οποίων χρειάζεται οπωσδήποτε έρευνα, διάλογο και στάθμιση συμφερόντων και πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων, εξασφαλίζει τα ακόλουθα πλεονεκτήματα:

Πρώτον, η κρατική ρύθμιση συχνά αγνοεί τα συμφέροντα των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών, δηλαδή των εταιρειών μέσωσιν μαζικής ενημέρωσης και αυτό προκαλεί σε πολλές πε-

---

ριπτώσεις απροθυμία της Αγοράς να συμμορφωθεί με τους υφιστάμενους κανόνες δικαίου. Αντίθετα, η σύνταξη κωδίκων δεοντολογίας με την άμεση συμμετοχή των ενδιαφερομένων ως άνω φορέων ενισχύει την εμπιστοσύνη της Αγοράς στην ορθότητα των αποφάσεων που θα ληφθούν και των κυρώσεων που ενδεχομένως θα επιβάλλονται κατ'εφαρμογή του Κώδικα δεοντολογίας που θα θεσμοθετηθεί.

Δεύτερον, ο κρατικός μηχανισμός νομοθέτησης είναι πολύπλοκος και βραδυκίνητος, με αποτέλεσμα να αδυνατεί να ανταπεξέλθει και να συμβαδίσει με τις διαρκώς αναφυόμενες κοινωνικές ανάγκες και τις εξελίξεις στην κοινωνική πραγματικότητα και τον χώρο της τεχνολογίας και της κοινωνίας της πληροφορίας (π.χ. οι κοινωνικές εξελίξεις όπως το τι είναι κατάλληλο ή ακατάλληλο για ανηλίκους).

Τρίτον, η κρατική ρύθμιση επιβραδύνει συνεχώς την αδυναμία της να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις ραγδαίες εξελίξεις στον τομέα της τεχνολογίας. Η σύγκλιση των μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας (Ιντερνέτ, ψηφιακή τηλεόραση, τηλεόραση & παροχή οπτικοακουστικού υλικού μέσω κινητής τηλεφωνίας) είναι μια πραγματικότητα. Η βιομηχανία διαθέτει τόσο τους απαιτούμενους πόρους όσο και καλά καταρτισμένα στελέχη που είναι τα πλέον αρμόδια να προβλέψουν τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν και να συντάξουν πιο λειτουργικούς, μη απαρχαιωμένους κώδικες δεοντολογίας. Περαιτέρω, η επιστράτευση ειδικών κατά τη νομοθέτηση συνεπάγεται μεγάλο κόστος, το οποίο μόνον η ιδιωτική πρωτοβουλία έχει τη δυνατότητα και την ευελιξία να καλύψει.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η αυτορρύθμιση ή συρρύθμιση για την προστασία των ανηλίκων έχει ήδη δοκιμαστεί από αρκετά κράτη μέλη και έχει αποδειχτεί χρήσιμη και ωφέλιμη.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτορρύθμισης-συρρύθμισης αποτελεί το Ινστιτούτο NICAM της Ολλανδίας, το οποίο ιδρύθηκε από οργανισμούς των μέσων μαζικής ενημέρωσης και παραγωγής οπτικοακουστικού υλικού σε στενή συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και έχει ως στόχο την προστασία των ανηλίκων από επιβλαβές περιεχόμενο σε οπτικοακουστικό υλικό. Το NICAM είναι υπεύθυνο για την ανάπτυξη του ενιαίου συστήματος κατάταξης που εφαρμόζεται στη ραδιοτηλεόραση, στον κινηματογράφο, στα ηλεκτρονικά παιχνίδια και προσφάτως και στην κινητή τηλεφωνία, αλλά και για την επιβολή κυρώσεων σε εμπλεκόμενους οργανισμούς που δεν συμμορφώνονται με αυτό. Πέραν τούτου, το Ινστιτούτο αναλαμβάνει να εκπαιδεύσει το προσωπικό των σταθμών που επιλαμβάνονται της κατάταξης, ώστε να υπάρχει ομοιογένεια αλλά και σωστή και υπεύθυνη εφαρμογή. Το κράτος μέσω της Επιτροπής για τα ΜΜΕ έχει τελική εποπτική λειτουργία.

Τα αποτελέσματα του εν λόγω συστήματος είναι άκρως ενθαρρυντικά, καθώς οι εμπλεκόμενοι οργανισμοί ΜΜΕ επιδεικνύουν υψηλό βαθμό δέσμευσης και οι αντικειμενικοί στόχοι του Ινστιτούτου δείχνουν να εκπληρώνονται. Περαιτέρω, το μοντέλο αυτό συρρύθμισης τυγχάνει γενικής αποδοχής από την ολλανδική κοινωνία, καθώς έρευνες δείχνουν ότι το 77% των γονέων εμπιστεύονται την αποτελεσματικότητα του Ινστιτούτου ως προς την προστασία των παιδιών τους. Ομοίως και στη Γερμανία ισχύει από το 2003 ένα νομοθετικό πλαίσιο συρ-

ρύθμισης για την προστασία των ανηλίκων στο περιβάλλον των ΜΜΕ. Το νέο νομοθετικό πλαίσιο επιχειρεί να λύσει τα προβλήματα που δημιουργεί η σύγκλιση των Μέσων Τεχνολογίας (ήτοι διαδίκτυο, η ψηφιακή τηλεόραση, κινητή τηλεφωνία) και βασικό στοιχείο του νομοθετικού πλαισίου είναι η ίδρυση της Επιτροπής για την Προστασία των Νέων στα ΜΜΕ (Kommission für Jugendmedienschutz) {πρόκειται για κρατικό φορέα}. Αρμοδιότητα της Επιτροπής είναι να εξασφαλίσει την συμμόρφωση με τους κανόνες δεοντολογίας για την προστασία των ανηλίκων, αλλά και να αναγνωρίζει και να αδειοδοτεί αυτορρυθμιστικούς οργανισμούς, όπως πχ. τον FSF (Freiwillige Selbstkontrolle Fernsehen), ο οποίος δραστηριοποιείται στον τομέα της ιδιωτικής τηλεόρασης και διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση της προστασίας ανηλίκων, καθώς εξετάζει το περιεχόμενο ορισμένων εκπομπών πριν από τη μετάδοσή τους, προκειμένου να διατυπώσει στον σταθμό την εκτίμησή του σχετικά με την ενδεδειγμένη ώρα μετάδοσης ή ενδεχομένως το ακατάλληλο του χαρακτήρα της. Οι αρμοδιότητες των εγκεκριμένων οργάνων αυτοελέγχου είναι διπτές: αφενός κατατάσσουν το υλικό κι αφετέρου επιβλέπουν τη συμμόρφωση, έχοντας περιορισμένη δυνατότητα επιβολής κυρώσεων. Ο τελικός εποπτικός έλεγχος ανήκει στην Επιτροπή. Το νομοθετικό αυτό μοντέλο αποκαλείται συχνά «ρυθμισμένη αυτορρύθμιση» (regulated self regulation) και οι μέχρι τώρα έρευνες δείχνουν ότι λειτουργεί ικανοποιητικά, καθώς εξισορροπεί τις ανάγκες των παρόχων οπτικοακουστικού υλικού, των καταναλωτών και του Κράτους αλλά και εξασφαλίζει μία ομοιογένεια-συνεκτικότητα στους διάφορους τομείς ΜΜΕ.

Από όλα όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω είναι προφανές ότι η μόνη αποτελεσματική κατεύθυνση είναι αυτή του διαλόγου και των διαβουλεύσεων. Η νέα οδηγία δίνει το έναυσμα σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς να ξεκινήσουν τις απαιτούμενες διαβουλεύσεις συνεισφέροντας την επαγγελματική τους εμπειρία στο ευρύτερο προβληματισμό. Η ΕΙΤΗΣΕΕ χαιρετίζει την παρούσα πρωτοβουλία για την έναρξη του δημοσίου διαλόγου καθώς επίσης χαιρετίζει την πρόσφατη πρωτοβουλία του ΕΣΡ να καλέσει τις επιτροπές δεοντολογίας των τηλεοπτικών σταθμών και την Ένωση σε ακρόαση. Η ΕΙΤΗΣΕΕ δηλώνει τη σαφή της θέση για αυτορρύθμιση μέσω σύνταξης κώδικα δεοντολογίας, η έρευνα για την σύνταξη του οποίου βρίσκεται σε στάδιο ολοκλήρωσης και δηλώνει επίσης ρητά την πρόθεσή της να συμμετέχει ενεργά στο όλο εγχείρημα επισημαίνοντας ότι στόχος θα πρέπει να είναι ο συγκερασμός και η στάθμιση δύο βασικών αρχών: αφενός της προστασίας και σεβασμού του δικαιώματος των πολιτών για πληροφόρηση άλλως του πλουραλισμού και της ελευθερίας της έκφρασης και αφετέρου της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών και φυσικά της προστασίας των ανηλίκων.